یاش تورکستان

تورکستاننک ملی قورتولوشی اوچون کورەشوچی آیلق مجموعە

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929نچی ییلنك دەقابر- ندەن چیقا باشلاغان	نویابر (ایکنچی تشرین) 1936 (1355 هجری)	سان 84

بو ساندا:

1 — مهاجرتدەکی ملی وظیفەمز باش مقالە

2 — 1917 25. X / 7. XI 1936 * * *

3 — 1917نچی ییل خاطرە پارچالاری (VII) مصطفی

4 — ساویت خوجالغندا طاهر

5 — تورکستاندا «هاملەت» ترجمەسی اوستندە مناقشەلەر یاش تورکستانلی

6 — بین الملل وضعیت م۰

7 — ملی آذربایجان «مساوات» خلق فرقەسینک قونفرانسی

8 — قارداش وە جبهەداش مطبوعاتی بیتلەرندەن

9 — تورکستان خبرلەری: قیرغیزستاندا یەکی معلم قادرولاری، «قازاغستان اداری بولونوشندە اوزگەریش»، تورکستان بیر بایلقلاری، خلق دستانلاری، یارامسز وکیللەر، اوتراقچیلق، قیمتلی قول یازما اثرلەر، قوزغالانچی ایمان اوغلی آمانگەلدی هیکلی،

10 — تورلو خبرلەر: تورك مهاجرلەری نظر دقتنە، «ملی بایراق» بر یاشینی تولدوردی، بەرلیندە، باشقارمادان.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تورك مهاجرلەری نظر دقتنه!

ألك اینانچلی منبعلاردان اوگرەندیگمزه كوره، تیشدان ساویت توپراغینا كیرمه كده بولغان قاپالی وه‌آچیق بوتون مكتوبلەر شدتلی قونترولدان كیچیریلمه كده‌دیر. سوك زمانلار توركستان چیگەرەلەرینه یاقین یرلەردەن باشقارمزغا یوللانغان خطلاردا، توركستان وه قافقاسیا وضعیتنه عائد بعضی معلومات سیراسندا، تاشقاریدان او طرفلارغا یازیلاجاق مكتوبلەردە اوتكەزیلیشی محتمل كیچیك بر احتیاطسزلقنك او تاماندا‌غیلارغا كوب آغیرلقلار كیلترەجەگی قیداتیلەدر وه خارجده یاشاوچی توركلەرنك آذربایجان، توركستان، ایدیل-اورال وه قریم كبی ساویت اسارتنده بولغان تورك أولكەلەریگە یازاجاق مكتوبلەرندە بو جهتنی كوزدەن قاچیرماسلقلاری اخطار ایتلەدر. بونگ كبی اخطارنی یاقیندا قافقاسیا- اوقراینا آرقالی آوروپاغا كیلگەن بعضی ملتداشلاریمزدا قیلماقدا بولغانلاریدان، مهاجر توركلەرنك ساویت اسارتنده یاشاماقدا بولغان قارینداش وه تانیشلارینگ وضعیتینی نظردا توتوب، اولارغا یازاجاق مكتوبلەردە سوك درجه احتیاطلق كورسەتولەرینی اوتونەمز.

بەرلیندە: 1 — قازاننگ روسلار طرفدان استیلا ایتلوینه 384 ییل تولو مناسبتی ایله «یاگا ملی یول» باشقارماسی بو ییل هم بەرلیندە بر ماتم كیچەسی یاسادی. كیچەگە بەرلین وه اطرافندا یاشاوچی تورك مهاجرلەریله گورجوستان وه اوقراینا ممثلەری قاتناشدیلار. قرآن اوقولدی وه صمیمی نطقلار سویلەنەرەك تاریخی كون وه شهیدلەر روحی ایسلەندی.

2 — یاقیندا اوزاق شرقدان قایتقان ایدیل-اورال ملی قورتولوش حركتی باشلوغی عیاض اسحاقی بیك طرفدان، اوقتوبرنگ 23نده، بەرلینده كی «هومبولت هاوس»دا «ساویتلەردە ملتلەر مسئلەسی وه اوزاق شرق» موضوعندا روس تیلنده بر قونفرانس بیریلدی. توركستان استقلالچیلارندان دوقتور اسحاق اوغلی اوقتای بیككدە قاتناشیغی بولغان بر هیئت طرفدان یاسالغان بو قونفرانسغا اوقراینا، قافقاسیا، توركستان، ایدیل-اورال مهاجرلەریله بعضی آلمان دائرەلەرندەن روسچا بیلەتورغان كشیلەر چاقیریلغانلار ایدی. قونفرانس آلقیشلار بیلەن بیتدی وه مفهومی بعضی آلمان غازیتالارندا باسیلیب چیقدی.

مهاجرتده كی ملی وظیفه‌مز

«یاش توركستان»نگ اوتكەن ساندا باسیلغان یورتداشمز اعظم هاشمی افندینك «مراجعتی» بز، بوتون توركستانلیلار قارشیسینا كوب مهم وه نازیك بر مسئله قویوب توروبدور. اعظم هاشمی هندستان، عرب أولكەلەری، آفغانستان وه باشقا مملكتلەردەكی مهاجرلەر تورموشندان بعضی نەرسەلەر كوروب حقیقی «ملی تهلكه» سیزگەن:

1) «اگر مهاجرلەرنگ بعضیلاریدان «نه یردەن وه قایسی ملتدەنسز؟» دیب سوراساگز، پاسپورتلارینغا قاراب توروب اوزلەرینی آفغانی، چینی، ایرانی دیب یا كه عربگە نسبت بیریب قویادرلار.» دیدر.

2) عربستاننگ حجاز كبی مكه هم مدینەنی اوز ایچینه آلغان بز مسلمانلارچا مقدس سانالغان قسمندا بعضی بر توركستانلیلارنگ (اسملەرینی‌ده كورسەته‌دیر) ساویت سفارتینه باریب ضیافت ییب یوروكبی توركستان مهاجرلەری اخلاقینا یاراشمایتورغان حركتده بولغانلقلارینی سویلەیدر.

3) عرب أولكەلەرنده، آفریقا ساحللارندا وه هندستاندا یاشاوچی توركستان مهاجرلەرینك تورموشی سوك درجەدە آغیر، اینگلیز مستملكەلەرنده یهودیلەر، روس مهاجرلەرینگ یاشاییشی بزنگ مهاجرلەرگە قاراغاندا كوب دفعه لار یاخشی. بو طرفلاردا روس مهاجرلەرینگ سوزلەریدە كلیسكین. فقط عصرلارچا بو مملكتنی أداره ایتكەن وه اوگا كولتور كتیرگەن توركستان خلقی بالالاری كوچەلەردە یاتیب تهلكەلی تورموش اوتكوزمه كده‌درلەر...

اعظم هاشمی افندینگ مراجعتنده كی مهم نقطه لار شونلاردر. بزده، قیسقاغنا بولسادا، شو نقطه لار اوستنده برآز توختاب اوتمه كچی‌مز.

حجازدا بعضی بر توركستانلیلارنك ساویت سفارتینه باریب كیلدیكلەری حقندا «یاش توركستان» برنچی دفعه یازمایدر. توركستانلیلارغا ساویت سفارتی یولینی آچیب كورسەتیب بیرگەن كشینگ سابق قاضی

قارت عبدالرشید ابراهیم بولغانلیغینی شو ییرده بر داها ایسله‌ب اوتوش
اورونسز بولماسا کیره‌ك. ساویت سفیری «خداسز لار» باشلوغی نذیر
توره قول‌نی مسلمان عرب دائره‌له‌رینه باشلاب کیریتوچی‌ده شو قاضی
عبدالرشید ابراهیم بولدی. او نذیرنگ «خداسزلق یوزینی مسلمانلار
طرفدان اوزینه عطف ایتیلگه‌ن حرمت ، اعتبار ایله یاشیردی وه بونگله
مسلمانلارنك اوزینه کورسه‌تکه‌ن صمیمیتله‌رینی سوء استعمال ایتدی.
(«یاش تورکستان»نگ 68نچی ساننداغی رشید قاضی‌نگ نذیر توره قول
ایله یان یانغا اوتوروب چیقارغان رسمله‌رینه دقت ایتیلسین)(*).

ایش ساویت سفارتنده پیگه‌ن آشنی «حرام» دیب فتوا چیقارو بیله‌نـ
گنه بیتمه‌یدر. بوندای آشخور کشیله‌رگه قارشی آچیق نفرت بیلدیریب ،
اوزله‌رینی ملی جماعت تورموشینا قاتناشا آلماس حالغا قویوش کیره‌ك
ایدی. بزنگ تورکستانلیلار بونداي حرکت ایته‌بیله‌جه‌ك وضعیتده‌میدرله‌ر؟
بز بو سورغوغا مثبت جواب بیروگه جسارت ایته آلمای تورامز. چونکه
بونداي حرکت اوچون مهاجرله‌ر کتله‌سینگ ملی وه سیاسی توشونوـ
شده‌گی سویه‌سینگ معین درجه‌ده کوته‌ریلگه‌ن بولووی کیره‌ك.

ایمدی بزنگ مهاجر کتله‌له‌ری آراسندا بو سویه قالای تورادر؟
بو سورغونگ ایگ آچیق جوابینی اعظم هاشمی افندینگ «مهاجرله‌ریمزـ
نگ بعضیلارندان نه ییرده‌ن وه قایسی ملتده‌ن سز؟» دیب سوراساگز ،
پاساپورتلارینغا قاراب «آفغانی ، چینی ، ایرانی ، عرب» دیب جواب بیریشـ
له‌ری حقنداغی قیدی بیرمه‌کده‌در. بو سوزله‌رنگ ایچکی معناسی اوستنده
برآز اویلاش کیره‌ك. پاسپورت دیگه‌ن نه‌رسه هیچ بر وقت بر کشیگه
«ملیت» بیرمه‌یدر وه یا اونگ «ملیتینی» اوزگه‌رتیب‌ده قویمایدر. پاسپورت
دیگه‌ن نه‌رسه ، ایگه‌سینگ اونی بیروچی حکومتنگ تبعه‌سی بولغانلیغینیـ
غنا تصدیق ایته‌در. تورکستان مهاجری ، قولندا قالای بر پاسپورتی بولسا

(*) رشید قاضی ، نذیر توره‌قولف آشینی توکبوداغی «یاگی یاپون مخبری» چاپی
بیله‌ن باسدیریب یوروبدر. («یاگی یاپون مخبری» نك 45نچی سانیدا «توختیه‌یوف» امضاسیله
«مقدس مسلكلك یاگی یاپون مخبری ناظرلارینا مراجعت» نی یازغان افندی نظردقتنه!).

بولسون ، هه‌ر زمان تورکستانلی بولوب قالادر وه ابدیاً تورکستانلی
بولوب قالمالیدر... تورکستانلی بولغانلیغینی سویله‌وده‌ن توختاغان کشی ،
مهاجرلك وصفنده‌ن‌ده آیریلادر. طبیعی مهاجرلك قولای وه فائده‌لی بر
وصف ایمه‌سدر. فقط او بزنی دائمی صورتده یورتمز ایله باغلاب توتاتورـ
غان کوچلو بر ایپدر. اگر مه‌ن مهاجر بولسام ، اوزومنی مهاجر دیب
ساناسام ، یورتم وه خلقمدان اوزولماغان بولامه‌ن؛ دائمی صورتده وطنغا
قایتو اویندا بولامه‌ن وه بونگ اوچون اورونامه‌ن؛ دیمه‌ك یورتیمنگ قورـ
تولوشی اوچون کوره‌شه‌مه‌ن. «ختای»چیلق بر طرفدا قالسین ، حتی عرب
وه باشقا بر اسلام ملتنده‌ن بولوش‌دا «پاسپورت ایگه‌سیگه» تورکستان ملی
آزادلغی ، ملی استقلالیتی اوچون کوره‌شیش وظیفه‌سینی بیرمه‌یدر وه
بیره‌ده آلمایدر. تورکستاننگ قورتولوش مسئله‌سی بوتون تورکستانلیلارـ
نگ مقدس وظیفه‌سی بولوب تانیلادر. مه‌نه اولدوقچا آجی وه چیرکین
مهاجرلك وصفینك بوتونیمز اوچون مقدس بولغان تورکستان ایله صیقی
باغلیلغی‌دا بونگ اوچوندر.

قوللارندا توتقان پاسپورتلارینا قاراماسدان ، بوتون تورکستانلیلارنك
دائمی تورکستانلی بولوب قالولاری ، دائما او مقدس یورتنگ قورتوـ
لوشی یولونی توشونوب حرکت ایتوله‌ری ، هه‌ر زمان وه هه‌ر آن اوچون
آچیق کوره‌ش میدانینا آتیلوغا حاضر بولولاری لزومی‌ده شو مقدس ملی
قورتولوش اوچوندر. ملی قورتولوش کوره‌شیمز «ملی قورتولوشلار
عصری» ساناغان تورموش دوریمزنگ معنا وه اهمیتینی اطراف تیره‌سنده‌ـ
کی یورتداشلارینا لایقیله آگلاتماق وظیفه‌سی هه‌ر بر منور تورکستانلیغا
توشه‌در.

اعظم هاشمی افندی «مراجعتینگ» 3نچی ماده‌سینه کیچه‌مز. بو
قسمدا هاشیمی افندی یهودی وه روس مهاجرله‌رینگ بزنگ مهاجرلهـ
له‌ریمزده‌ن کوب دفعه‌لار آرتیق ، یاخشی یاشادیقلارینی یازادر. اعظم
هاشمی افندی وه بوتون باشقا تورکستانلیلار هه‌ر نه‌رسه‌ده‌ن اول «نیچین
بونداي؟» دیگه‌ن سورغونی قویوب، اونك جوابینی آختارمالی‌ایدیله‌ر. نیچین

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يهودی وه روس مهاجرلەری تورکستان مهاجرلەرندەن یاخشی وضعیتده
یاشایدرلار؟ بو طبیعی بزنك یورتداشلاریمزنك تورکستانلی، او برلەرینگ
یهودی وه یا روس بولغانلاری اوچون ایمەسدر. یهودیلەر، روسلار یات مملکت
لەرده تورموشلارینی قازانا بیلوده بزدەن آلدادرلار. اولار بو کونگی تورموش
اوچون کیرەکلی تەخنیك بیلیمی بیلەن قوراللانغاندرلار. بزلەر ایمسه یاقین
کونلەرگەچه بو تەخنیك بیلیمی کبی نەرسەلەرگه «شیطاننگ اویلاب چیقار
دیغی بر نەرسه» دیب قاراب کیلدیك. تورکستانلیلارنك کوپچیلگی کیچمیش-
دەکی آتا-بابالارینگ بەجەریکلەرینه کوب اهمیت بیریب سویلەیدرلەر. بو
جوده یاخشی، حتی یاش عنصرنی تربیەلەش اوچون کیرەکلی نەرسەدر.
فقط بو کون بزنی ایزیب تورغان قوتنگ قارشیسنا اوزینگ تەخنیکەسی،
اوزینگ ماکینەلی قورالاری وه اوگا یارارلق بیلیم وه حاضرلق بیله
چیقوویمز کیرەك... بر وقتلار بوتون دنیانی تیترەتکەن بویوك تیمورنگ
پایتختی اوستنده بو کون بولشەویك موسقوانگ بایراغی پیلدەنمەکده
بولغانلیغینی اونوتماسلیغمز کیرەك... بزنگ یورتمزداغی بو قیزیل موسقوا
حکمرانلیغینی بر دسته قورالّلی روس سالداتلاری ایله ایشچیلەری تور-
غوزدی... بزنی بو بلادان بویوك تیمورنگ روحی وه آتالاریمزنگ
دعاسی ساقلاب قالا آلمادی. بز ایمدی اوز یورتمزدا تینچ یاشایا بیلمەك
حقندان‌دا محروم بر حالدامز. مەنه بر وقتلار بویوك ایمپەراتورلقلار قو-
روب، دنیانگ بویوك بر قسمینا کولتور تارقاتقان یورتمز، خلقمزنگ
بو کونگی فاجعەسی بودر.

بو آغیرلقدان چیقونگ بر یولی بارمی؟

اعظم هاشمی افندی اولدەن هەر قاندای بر دولتنك توجهی قازا-
نیلیب عمومی مهاجرلەر قونغرەسی چاقیرونی تکلیف ایتەدر. بز حرکتمز-
گه علاقه کورسەتوچیلەرنگ بولووینا ایناناامز. فقط هەر قاندای بر دولت،
ایچلەرندەن ایگ دوستانه بولغانینگدا بزگه قونغره توپلاو اوچون یاردەم
ایته آلووینا ایناناآلمای تورامز. طبیعی بوندان بو یولدا اورونوب کورو
کیرەك ایمەس دیگەن معنا چیقمایدر. حتی اورونوب کوروشده کیرەك.

بز ایشنی داها ینگل، تحققی قولای بولغان طرفدان باشلاشنی موافق
تاپار ایدیك. بربرندەن اوزاق تورلو مملکتلەرده یاشاوچی عموم تورکستان
مهاجرلەری مسئلەسینه کیلگونچه، هەر أولکەدەکی مهاجر غروپلاری
قونفرانسلارینی چاقیریب، او دائرەلەر اوچون ملی مرکزلەر یاراتماقا
اورونا باشلاساق. بو پلاننی بەجەره بیلسەك، تورلو دائرەلەرده توزولگەن
ملی مرکزلەریمزنگ مشاورەسینی چاقیریب عمومی باشقارما توزو یو-
لینی آلساق.

هەر زمان اوچون اونوتولماسلیغی کیرەك بولغان بر نقطه بار: —
اوزیمزنگ تورموش وه ایش قابلیتی کورسەتوچی تشکیلاتیمز وه جدی
فعالیتمز بولمایچا تاشقاریدان هیچ بر تورلو علاقه وه یاردەمدەن دواملی
نتیجه کوتوب بولمایدر...

بز بو سطرلارنی بتیرەر آلدندا بر داها تکرار ایتەیلیك، که «پاس-
پورت ملیتی» قاراشینا قارشی قطعی کورەش یوروتو هەر بر آگلی
تورکستانلینگ ایگ مقدس ملی وظیفەسیدر. بو کورەش طبیعی اوروشو،
سوغوشو کورەشی بولماسین. بوندای کورەش دائما ایضاح ایتو، آگلاتو،
تشویق ایتو، مهاجر کتلەسینك ملی وجدانینی اویاتق توتو یولندا یورو-
تولەدر.

★

1936$\frac{25.\ X}{7.\ XI}$1917

ساویت حکومتی 20 یاشینا کیرمەك اوزرەدر. نه بولشەویکلەرنك اوز
لەری وه نەده اونلارنك دوست هەم دوشمانلاری ساویت حکومتی عمرید-
نگ بو قادار اوزانا بیلووینی تخمین ایتکەن ایدیلەر. بوتون بولشەویك
دوست وه دوشمانلاری ساویت حکومتینك تیزدەن ییقیلیب، یوقالیب کیته-
جەگی قناعتنده ایدیلەر. چونکه اوئلار بوتونیسی روسیاکبی آرقادا
قالغان، دهقان وه سانچاذا کوب بولماغان پرولەتارینگ کوبچیلگی
سوادسز، چەله سوادلی بولغان بر مملکتده پرولەتار دیکتاتورلیغی پرو-

غرامينك تحقق ايتديريله بيلووينه ايناناماسلار ايدى. آوروپانڭ آلداغى مملكتلەرندە پرولەتار انقلابى بولماينچا اوزون ياشايا بيلولەرينە بولشەويكلەر اوزلەرىدە ايناناماسلار ايدى. باشدا لەنين بولغانى احالدا بولشەويكلەرنڭ بوتونيسى آلمانيادا پرولەتار انقلابى بولوب قالووينا كوب اميد باغلاغان ايديلەر. كوب ياقين كونلەر اوچون ديب توشونلديگى بو انقلابنك كيچيكيب قالوويدا هەركسدەن زياده بولشەويك-اوقتوبر انقلابى آتاسى لەنيننڭ جانيني سيقماقدا، يورەگيني تيترەتمەكدەايدى. 7نچى فرقه قونغرەسندە (6-8 مارت 1918) لەنين «آلمان انقلابيسز بز محو اولاجاقمز. بلكەدە پەتەرسبورغدا ايمەس، موسقوادادا ايمەس، ولادى ووستوكدا، داها اوزاق يرلەرگە چيكيليب، بلكەدە پەتەرسبورغ ايله موسقوا آراسنداغيسندان كوب آرتيق مسافەلەر ايچندە سورونوش مجبوريتندە قالاجاقمز» باشقا بر يردە «آلمان انقلابى بولماسا بارى بز محو بولدوق»(*) ديدر.

بولشەويكلەر، بختلەرينە توغرو چيقماى قالغان بو لەنين تخمينلەرينى خاطرلاوني ياقتيرمايدرلار. اوزلەرينڭدە بو قادار اميدسز قاراشلارينا رغماً، بولشەويكلەر حاكميتينڭ بو قادار دوام ايتە بيلووى ايچكى هەم تيشقى سياسى سببلەر ايله ممكن بولدى. ايسكى روسيادا حاكم سيستەم اوزينە، توتونا آليرلق، بر تايانچيق ياراتا آلماديغى كبى اونڭ يرينى توتارلق دەموقراتيك كولتوردە ياراتا آلماغان ايدى. ايچكى سياستدەن بولشەويكلەر بختنە خدمت ايتكەن ايڭ مهم عامل بو بولسا، تيشقى سياستدەن توققان عامللەرنڭ ايڭ مهمى دنيا سوغوشينڭ آنتانتانڭ غالبيتى

(*) «لەنين اثرلەرى توپلامى» 22نچى جلد، 322نچى بيتنە باقيلسين.

1) „. . . Без немецкой революции мы погибли, м. б., не в Питере, не в Москве, а во Владивостоке, в еще более далеких местах, в которые нам, б. м., предстоит переброситься и до которых расстояние, м. б., еще больше, чем расстояние от Петрограда до Москвы, но во всяком случае при всевозможных перипетиях, если немецкая революция не наступис, мы погибли“. (**Ленин.** Полное собр. соч. Т. 22, стр. 322).

بيلەن نتيجەلەنگەنلگيدر. دنيا سوغوشى تيرسينە نتيجەلەنگەن بولسايدى، بولشەويكلەر «برەست ليتووسكى» معاهدەسى يوكى آستندا ايزيليب، پينچيليب كيتكەن بولورلار ايدى.

لەنين، تروتسكى حتى ستالينڭ اوزينە كيلگونچە بوتون بولشەويك باشلوقلارى آوروپادا پرولەتار انقلابيسز روسيادا ساويت حكومتينك قالا بيلووينى امكانسز تاپارلار ايدى... آوروپادا پرولەتار انقلابى بولمادى. ساويتلەر ايسە ايمديگەچە حكم سوروب كيله ياتيرلار. اونلار بر طرفدان آوروپانڭ كيچيرمەكدە بولونديغى آغير مادى وە معنوى بحراندان فائدەلەنمەكدە ايسەلەر، ايكنچى ياقدان مقدس ساناب كيلديكلەرى مفكورەوى پرەنسيپلەرى حسابينا فداكارلق ايتب ياشاب كيلمەكدەلەر. بولشەويكلەر انقلاب پرەنسيپلەرينى ايشكە آشيريشنڭ انقلاب اعلان ايتودەن كوب قيين بولغانينا شاهد بولديلار. ساويت ايچكى سياستينڭ بوتون تارماقلارندا كورولمەكدە بولغان آرتقا چيكيلولەر، فداكارلقلار، حتى فرقه ايچندە كورولمەكدە بولغان وە آرقا-آرقادان تورلو جنسدەن تازالاولارنى ايجاب ايتديريب تورغان سارسينتيلارنڭ بارچاسى بو نقطەدانغنا ايضاح ايتيله آلادر.

تيشقى سياست باقيمندان‌دا انكشاف ساويت حكومتى اميدينە قارشى استقامت آلا باشلادى. آوروپانڭ مركزندە دولت ايشلەرى ساويتلەر اوچون قورقولو بولابيلەجەك كوچلو شخصيتلەر، كوچلو آقينلار قولينا توشوب كيتدى. لهستاندا مرحوم مارشال پيلسودسكى طرفدان قورولغان رەژيم خلفلەرى قولندا ايلەريلەمەكدە بولغانى كبى، ايتاليادا حاكميت فاشيست، آلمانيادا دولت ناسيونال-سوسياليست فرقەلارى قولندادر. بو قوتلەر اوز مملكتلەرندە قومونيزم ايزينى بوتونلەى بتيرگەنلكلە قالماى، دنيا انقلابى مسئلگى اوچاغى ديب كورديكلەرى موسقواغا قاراتب قاتي-قاتي سويلىدە باشلاديلار.

بونداى بر وضعيت قارشيسندا ستالين يوقاريدا ذكر ايتيلگەن 7نچى فرقه قونغرەسندە (6-8 مارت 1918) لەنين طرفدان سويلەنگەن سوز-

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

لەرنی ایسلەدی. لەنین او زمان «سەن ایجابندە ایگیلیب بوکواوب،
وضعیتگە اویا بیلمەسەڭ، قارنك اوستندە، افلاسلق ایچندە سوروئوگە قادار
کیتە بیلمەسەڭ، انقلابچی ایمەس، بر بیلچیلگنە بولاسەن!» دیگەن
ایدی(*). ساویت حکومتیدە اوزینگ 20نچی ییلینی مەنە شوندای قارنی
اوستندە سورونمەکلە قارشی آلماقدادر. فقط او دنیا انقلابی غایەسینگ
توگەمەدیگینە، هجوم زمانی کیلەجەگینە ایناشچینی یوقاتماغان. دەمو-
قراتیك آوروپا ایسە مەنە شو وضعیت ایجاد قارنی اوستندە سورونمەکدە
بولغان بولشەویکلەر بیلەن دوستلاشیب، برادرلەشیب اوتورادر. بونیدا
آوروپا دەموقراسینگ ایچندە بولوندیغی بحرانلار یوزندەن، معنویاتینی
ضعیفلەنیب آلغانندا کورو کیرەك.

* * *

*

1917نچی ییل خاطرە پارچالاری

VII.

(باشی 76—79 وە 82—83نچی سانلاردا)

تورکستاندا ناراضیلق کینگەیمەکدە وە چوقورلاشماقدا ایدی.
حکومت قومیتەسی اطرافدان «ایشچی وە سالدات شورالاری» اوستندەن
کیلگەن شکایتلەر ایلە تولغان ایدی. مەنە بونداي شکایتلەردەن بری —
غازالی قضاسی تورك-قازاق اهالیسی شکایتندەن بر پارچا:

«بز انقلابدان سوڭ وضعیتمزنگ یاخشیلانووینی امید ایتکەن ایدیك.
لکن ایش تەرسینە بولوب چیقدی. قضادا سونگو کوچیلە حکومتنی قوللا-
رینا توشوروب آلغان ایشچی وە سالداتلار بزگە ایسکی حکومت کشیلە-
رندەن کوب دفعەلار یامانراق معاملەدە بولونماقدالار. کون کوندەن کو-
چەیب بارا یاتقان دائمی بر تەررور ایچندە یاشایمز. قوراللی ایشچی وە
سالداتلار آوولارغا چیقیب، بوتون آوولنی محاصرە ایتب، اویلەردە تینتو-

2) „ . . . Если ты не сумеешь приспособиться, не расположен идти ползком на брюхе, в грязи, тогда ты не революционер, а болтун.“ (**Ленин**, Т. 22, стр. 324.

لار یاساب، «انقلاب وە اونگ قوربانلاری» فائدەسیگە دیب خلقغا اولچو-
سز درجەدە آغیر سالیقلار سالادرلار... قای بریمزدە یاخشی آت قیمتلی
گیلەم، پوستون، آلتون-کوموش اشیا کورسەلەر آلیب کیتەدرلەر. خاتنلار-
نی تحقیر ایتودە آز بولمایدر. بزنگ تشکیلات اعضالاری هیچ بر گناهلاری
بولمای توروب حبس ایتیلەدرلەر. ایشچی وە سالدات شورالاری وە اونگ
آیریم اعضاسی طلبلەرینی ایشکە آشیرودا کورولەجەك کیچیك بر سوستلك
اوچون بوتون آوول جزالاندیریلادر بزنی دائمی بر جزا دستە-
سی حرکاتی قورقوسی آستندا توتادرلار. قضادا آچلق باشلانادر. بزگە
غەللە بیرمەیدرلەر.

تیمیر یول ایلە کتیریلگەن بوغدای، تاری، آرپا، گوروچ، بوتونیسی
روسلارغا پایلاشترماق اوچون تیمیر یول استاسیونلارندا وە شهرلەردە
ساقلانیب قالادر. بز ایسە آچلق أولومی تهلکەسی آستندا تورامز. بز روس
حاکمیتینی تانیمز. بوکونکی حاکم وضعیتنی اوزگەرتو ممکن بولماسا،
موقت حکومت تورکستان قومیتەسندەن ایسکی پریستاف وە بولوسلارنی
قایتاروینی سورایمز. بوتون یامانلقلارینا رغماً، اونلار اهالینی بو درجە-
دە تالاماغانلار، گناهسز خلقنی توتوب، قاماب قیناماغانلار وە خاتنلا-
ریمزنی تحقیر ایتمەگەنلەر ایدی...»

بو جنسدەن شکایتلەر تورکستانك هەر طرفدان عادتاً یاغماقدا
ایدی. موقت حکومت قومیتەسی ایسە بو شکایتلەرنی مرکز تورکستان
ایشچی وە سالدات شورالارینا بیریبگنە اوتوردی. ایشچی وە سالدات
شورالاری ایسە ایشچی وە سالداتلارنی «انقلاب قانونلارینا» رعایت
ایتشکە چاقیریب قرار چیقاریش بیلەنگنە کفایتلەندی.

تورکستاندا روس ایشچیسی بالخاصە سالداتی «انقلاب قانونی!»
دیگەندە اوزینگ هیچ بر صورتلە چیکلەنمەگەن حقوققا ایگە بولغانلیغینی،
هەر ایستەدیگینی ایشلەودە حر بولغانلیغینی توشونەر ایدی. تالانچیلق، هەر
تورلو زورلامالار بوتونیسی تورکستانداغی ایشچی-سالدات شورالارینچا
«انقلاب قانونی» احکامندەن ایدی.

آق مسجد قضاسندان کیلگەن شوندای شکایتلەردەن برینی حکومت
قومیتەسی ، مسئلەنی محلندە تیکشیرو اوچون ، سیردریا و لایت اجرائیە قو-
میتەسینە یوبارغان ایدی. بو اجرائیە قومیتەسینگ رئیسی مشهور ولادیمیر
پەترووییچ نالیفکین ایدی. اونگ اورونباسارلارندان بری بولشەویك
آنفیروف، ایکنچیسی مەن ایدم. قومیتە بو ایشنی تیکشیرو اوچون مەنی یوبا-
ریشغا قرار بیردی. بزنگ ملی مرکزدەن‌دە تیشلی مانداتلارنی آلیب آق
مسجد (بو کونگکی قیزیل اوردا)غا کیتدم. تا آق مسجد یولنداغی یەگی
قورغان استاسیونندان اهالینك ناراضیلق درجەسینی سیزمەك ، کورمەك
ممکن ایدی... بوتون یول اوزونی آق مسجددە شکایتلەری تیکشیرمە-
سینی برابر کیچیرمەك اوچون یوللانماقدا بولغان محلی تشکیلات ممثللەری
مەنم بارا یاتقان واغونغا تولوشدیلار... آق مسجدگە مەن 50 چاقلی
بوندای وکیللەر ایلە برلکدە کیلیب کیردم. کیلگەن کونم قضا قومیساری
پرەئوبراژەنسکی اسملی یاش ضابط ایلە کوروشدم. اونگلە برلکدە آق
مسجد قضا ایشچی وە سالداتلار شوراسی باشلوغی تیمیر یول ایشچیلەرندەن
بولشەویك آغاپوف یانینا کیتدیك. اونگ یانندا سابق تیلماچ حسین ابراهیم
(بو کشی حقندا «یاش تورکستان»نگ 78نچی سانینا باقیلسین.)اوتورغان
ایدی. بزنگ صحبتمز توتوشمەدی. آغاپوف روس ایشچی ، روس سالدات-
لارینگ «انقلابی حقلاری» اوستندە اصرار ایتدی. مەن ایسە تورکستان
ایلە هیچ قاندای باغلانیشی بولماغان روس سالداتلارینگ تورکستان‌خلقی
ایشلەرینە قاتیشیب یورمەسلیگی کیرەکلگینی ، یاریم ییل‌غنا اول چارلق
روسیاسی سالداتلاری بیلەن برلکدە بزنگ خلققا قانلی دوشمانچیلق تیلیب
یورگەن روس ایشچیلەرینگ‌دە «انقلاب قانونلاری» ، «انقلاب اساسلا-
ری» دیگەن نەرسەلەردە احتیاطلی بولولاری؛ کیرەکلگینی آڭلاتماقچی
بولدم. آغاپوف مەنم سویلەدیکلەریمنی قبول ایتمەدی. تورکستاندا حکو-
متنگ ایشچی سالداتلار قولینا کیچکەنلگینی ، ایسکیدە چار حکومتی
آگەنتلەرینە بویسینغان اهالینگ ، ایمدی‌دە «ایشچی وە سالدات شورالا-
ری»غا بویسینولاری لزومینی آڭلاتیب کیلیب «مەنە یولداش حسین بو

حقدا مەنیملە بر فکردەدر» دیب یانندا اوتورغان حسین ابراهیمنی کور-
سەتب قویدی. حسین ابراهیم‌دە اوزینگ آغاپوف ایلە بر فکردە ایکەنینی
تصدیق ایتدی. ایرتەسی کون ایسکیدە عدلیە محکمەسی بولغان اوینگ
حولیسندە بویوك بر میتنغ چاقیریشغا قرار بیردیك. کوب‌گنە خلق 300-
400 کشی توپلاندی. سیغیشماغانلار کوچەدە توردیلار. قضا دائرەسندەکی
وضعیت حقندا ملی شورا رئیسی ایر علی قاسم معروضەدە بولوندی. حسین
ابراهیم‌دە اوگا قارشی چیقدی. اطرافدان کیلگەن وکیللەر سویلەدیلەر.
بوتونیسی ایشچی وە سالدات شورالاری حرکتلەریندەن شکایت ایتدیلەر.
رد ایتیلە آلمایاجاق حادثەلەرنی سویلەب بیردیلەر. بو ترتیبسزلك وە مسئو-
لیتسزلك بیلەن عیبلەنوچی سالدات هەم ایشچیلەردە مجلسدە حاضر ایدیلەر.
مەن سوز آلدم. باشدا اوزومنگ سیردریا و لایت اجرائیە قومیتەسی وە تور-
کستان ملی مرکزی وکیلی اولاراق بو ایشکە قاتناشدیغمنی آڭلاتدم.
اوزومنگ هیچ کیمنی عیبلەو اوچون ایمەس ، ایشچی وە سالداتلار شو-
راسی ایلە ییرلی ملی شورالار آراسندا برگەلەشیب ایشلەشو یولینی تاپو
اوچون کیلگەنمنی سویلەدم. آرالقدا حسین ابراهیم «اوزیگز قاندای
آڭلاشما واسطەسی توصیە ایتەسیز؟» دیب سوزیمنی بوزدی. مەن‌دە:
«بزنك ملی مرکز وە سیردریا و لایت اجرائیە قومیتەسی طرفندان توصیە
ایتەجەگیم واسطەلار ایشچی وە سانداتلار شورالارینك ییرلی ملی تشکیلاتلار
تورموشینا ، ایشلەرینە قاریشماسلقلاری ، «مانداتت قومیسیونی» دیگەن
هیئتلەرینی یوباریب خلقنگ راحتینی بوزودان توختالولاری ، قورالانیب
آوولارغا چیقیب ، تینتیب ، تورلو جنسدەن سالیقلار توپلاب یورولەرنی
قطعی صورتدە توختاتولاری ، آیریم اعضالارینا بوندای حرکتلەرنی منع
ایتولەریدر...» دیدم. مەن بو سوزلەریمنی سویلەب بتیر گونچە یاق شدتلی
بر شاوشو چیقیب قالدی... حسین ابراهیم وە باشقا بر نیچە سابق‌تیلماچلار
ایلە برلکدە آغاپوف مەنم یانیمغا منبرگە کیلیب قالدی وە نفسی قیسیلیب-
تیقیلیب بویوك فرانسوز انقلابی حقندا ئەللە قاندای آڭلاشیلماس نەرسەلەر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سویلی باشلادی. چارلار، ملکدارلارنی قوغان روس سالدات وه ایشچیلەرندەن سویلەدی. سوزینی مەنم شخصگە کتیریب، «مشهور پەتەرسبورغ آدواقاتی(*) بولغانلغمنی، تورکستان مسلمان خلقی مرکزی برلگینی قولومغا توشوروب آلیب تورکستان خلقینی روس ایشچی وه سالداتلارینا قارشی قوللانماقچی بولغانلغمنی، تورکیه آگەنتی، پانتورکیست، پاناسلامیست، روس دوشمانی» بولغانمنی سویلەب کیلب «مسلمانلار مصطفی چوقای آرقاسندان کیتەتورغان بولسالار روس سالدات وه ایشچیلەری بیلەن ایشلەری چیقیب قالووینی اونوتماسینلار!» دیب قویدی.

آغاپوف بو قاداری بیلەن‌ده قانیقمادی. او سوزینی سویلەب کیلیب، اوز یولداشلارینا قاراتیب «شوندایمی، انقلابچی سالدات وه ایشچی یولداشلار؟!» دیدر. یولداشلاری‌دا بلند تاووشله «شوندای، شوندای!» دیب اونی تصدیقلادیلار. آغاپوف یوزینی برنگ اوز ایچیمزدەن تاپیب آلدیغی خائن حسین ابراهیمگە قاراتیب «شوندای ایمەسمی یولداش حسین؟» دیدی. بو ایمانسز تورکستانلی حسین‌ده اونی تصدیقلاب قویدی...

وضعیت کیتدیکچه کیرکینلەشدی. روس ایشچی وه سالداتلاری ایچندەده، تورکستانلیلار آراسندادا غلیان سوڭ درجەسینه ایریشدی. میتنغنگ باریشینی، وضعیتنی دقتله تعقیب ایتب بارا یاتقان قضا قومیساری پرەئوبراژەنسکی سه کرەب منبرگه چیقدی. بوتون کوچیله باقیریب:

«یولداشلار! شهرده غلیان بار. قازاقلار قیشلانی اوراب آلغانلار. یرلی خلق کتلەسی تیمیر یول استاسیونینا یورومەکدەدر. اگرده سز مصطفی چوقای‌غا توقونساڭز، بوتون شهرده فلاکت چیقادر. قیرغین بولادر...» دیدی. غلیان برآز پەسەیدی. مەنم اسممنی آتاب «درحال آتیب أولدورو»نی طلب ایتمه‌کده بولغان قیچقریشولار توختادی. مەن اطرافمغا قارادم. حقیقتأده بوتون اطراف آتلی قازاقلار بیلەن تولغان ایدی. توپلانیش یرینه یاقین بولغان روس کلیساسی میداندا بر طرفدا روسلار، قارشیدا

(*) تحصیلم اعتباریله یوریست بولسامدا هیچ بر وقت آدواقاتلق ایتمه‌گەنمەن.

برنگ خلق توپلانمش، دوشمانچیلق حسیاتلارینی کورسەتب باقیریشماقدا ایدیلەر...

آق مسجد بوتون کیچەنی غلیان ایچنده کیچیردی...

سالدات وه ایشچیلەر توپلانیشینگ مەنی آتیب أولدوروشکه قرار قرار بیرگەنلگینی ایرتەسی کونی‌گنه ایشیتدم...

مەنه شوندای قیلیب آق مسجدده کی ایشنی توزەتمەك ایچین کیلیب قوتورغان روس ایشچی وه سالداتلارینگ غلیانینا قوربان بولوب کیته یازدم(*).

شونگله کوزگه ایلینەرلك بر نتیجه‌گه ایریشه آلمای تاشکندگه قایتیشغا توغرو کیلدی. فقط یرلی خلق آراسندا کورولگەن غلیان، قیشلەنی یاندیرو، باشقا شونگ کبی ایمتیلیشلەر هەمده حدینی آشیب کیتکەن ایشچی وه سالداتلاردان بر قانچاسینگ تایاقلانووی سالدات وه ایشچی شورالاری طرفندان کوتەریلمه‌کده بولغان چه‌گنی برآز یاتیشتردی... فقط بودا موقت گنه بولوب چیقدی...

مەن اوز سرگذشتم حقندا تاشکندده یاناتدا بولوندم. سیردریا ولایت قومیتەسی آق مسجد ایشچی وه سالدات شورالاری باشلوقلارینی تاشکندگه چاقیریشغا قرار بیردی... اونلاردا کیلدیلەر. شیلوف، تونکونوغوف هەم ژەردەف اسملی سالداتلار کیلدیلەر. اونلار مجلس سالونینا آیاق باسار-باسماس رئیس اورونباساری بولشەویك آنفیروف «بو افندیلەر هەر نەرسەنی ایشلی آلادرلار... باندیت قیافەلەری بار...» دیب سیرلاب سویلەنب قویدی. ولایت قومیتەسی آق مسجد ایشچی وه سالدات شورالاری طرز حرکتینك جنایت ایکەنینی کورسەتمەکچی بولدی. اونلار ایسه اوز حرکتلەرینك یاگلیش ایکەنینی قبول ایتمه‌گەنلك بر طرفدا تورسون، اوز فعالیتلەرینك «انقلاب قانونی» یولندا بولغانینی‌دا ادعا ایتدیلەر...

(*) فقط داها سوگرا، خوقند ملی حکومتینك بولشەویکلەرله کورەش وقتلارندا، 1918 نچی ییلی فیبرالندا، 1917نچی ییلی مای آیینك سوگ کونلەرنده بولغان بو حادثه اثناسندا روس سالدات وه ایشچیلەری قولندا أولوب کیتمه‌دیگم اوچون اوکونگەن بر آنمدا بولوب اوتدی!

بو آق مسجد ایشچی وه سالداتلاری کشیلەری مرکز ایشچی وه سالدات شوراڵاری دائرەسندەدە بولوندیلار... او یبردە ولایت قومیتەسیدە گیدەن باشقاچاراق قارشی آلندیلار. محلی ایشچی وه سالدات شورالاری مرکز شورانی یوزدەن گنه تانیغان بولوب، اونیگله هیچ حسابلاشماسلار ایدی. شوندای قیلیب شیلوف، تونکونوغوف، ژەردەف افندیلەر «قهرمان» صفتندە بولماسادا «مغلوب» بولغان سانالمایچا یبرلەرینە قایتیب کیتدیلەر.

مەن اوز شخصم بیلەن باغلی کبی کورونگەن بو حادثەنی بر قادار تفصیلاتیله حکایه ایتسەم، اودا صرف اونگ شو دوردە بوتون تورکستاندا حاکم بولغان وضعیتنی جودە آچیق قیلیب آڭلاتا آلیرلق بر ماهیتدە بولغانلیغی اوچوندر. مەن او زمان کیڭ یورتمزنگ کوب یبرلەرندە بولوندم. هەر طرفدا همان عینی دیەرلك منظرە قارشیسندا بولوندم. خلق سوك درجەدە ناراضی ایدی. یالغز آچیق توپلانیشلار، چیقیشلاردا سویلەب روحنی یڭللەتمەك مەمکن ایدی. قورالسز خلق کیمسە طرفندان منع ایتیلمەگەنلکدەن فائدەلەنب یالغز قورو سوزدەگنە بولسادا دردلەرینی سویلەب، یورە کینی بوشالتماقدا ایدی.

موندان بزنگ، یعنی ملی مرکزیمز وضعیتینگ سوك درجەدە فجیع ایکەنلگی آڭلاشیلماقدادر. بز ایشچی وه سالدات شوراڵاری ادبسزلکلەرینە قارشی کورەشە آلمای یاتقانەزنی کوروب، بونگ اوچون ییتەرلك کوچمزنگ یوقلیغینیدا سیزیب، کوروب اوتورار ایدیك. خلق اوزیدە کوچسزلگمزنی کورمەکدە ایدی. فقط خلق بو مرکزی قورومەمز کوچسزنگینك اوز کوچسزلگندەن توغماقدا بولغانلیغینی، انقلابنگ کتیردیگی فرصتدەن استفادە ایتمەك اوچون، انقلاب دورینگ طلب ایتدیکی وسائطنگ بزنگ یورت وه خلقمزدە ییتەرلك درجەدە بولماغانلغندان چیقماقدا ایکەنلگینیدە آڭلاغانمی ایدی؟!

بزنك کوچسزلیگمزنی ایشچی وه سالدات شورالاریدا آڭلاغان ایدی. اونگچوندە اعتبارغا آلمادی. ‎%96-%98 کوپچیلك تشکیل ایتدی-

گمز حالدا ایشچی وه سالدات شورالارینا قارشی کورەش یوروتە آلمای موقت حکومت قومیتەسندە متفق ایزلەب یورووەمز اوزی فاجعەمزنگ درجەسینی آچیق کورسەتمەکدەدر.

یەگی قانونلار بری برینی تعقیب ایتدی. بزم مرکزنگ ایشیدە خلق وه مملکتنی بو یەگی قانونلار بیلەن تانیشترو وه اوگا بوندان افادەلەنو یوللارینی کورسەتودەن عبارت ایدی. ایکنچی یاقدان بز اوزیمز بو قانونلارنی حاضرلاشدا وه بعضی بر قانونلارنگ تطبیقندا بزنگ خلق تورموش وه شرائطینا کورە اوزگەرتمەلەر کیریتو ایشلەرندە قاتناشمالی ایدیك. او جملەدەن عدلیه محکمەلەری وه یبر قومیتەلەری حقنداغی یەگی قانونلار بزنگ اوچون مخصوص بر اهمیت قازانماقدا ایدی...

اوتراقچیلاق — «پراودا»نگ (21. 10. 36) پیشپەك شهریندەن آلغان خبریگە کورە، سوك بیش ییل ایچیدە قیرغیزستاننگ 47 400 کوچەبە خوجالغندان 26 میگی اوتراقلاشتریلغانمش.

*

ساویت خوجالغندا

بر طرفدان ساویت نشریات وه مطبوعاتی ساویت خوجالیغینگ کوز قاماشتریچی موفقیتندەن، اونگ سرمایەدار مملکتلەر خوجالیغینی یاریم یولدا قالدیریب کیتکەنلگندەن ستونلەر، صحیفەلەر، حتی جلدلەر تولدوروب بحث ایتسەلەر، ایکنچی یاقدان ساویت خوجالغندا کیگەیە بارایاتقان اویوپرولوشنی کورسەتەتورغان نشانەلەر اورتاغا چیقماقدادر. باشقا جهتلەرندەن قطع نظر ساویت خوجالق أداری تشکیلاتندا تیز-تیز اوتکەزیلیب تورغان اساسی اوزگەریشلەر اوزیدە ساویت خوجالغنداغی بحرانی آچیق کورسەتب توراددر.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ساويت خوجاليغنى أداره ايته باشلاغان «ساونارخوز»دان آليب تورلو خوجالق قوللارينا آيريلغان آيريم قوميسارلقلار دورەسينه كيلب چيققونچا نه قادار استحالەلەر كيچيريلديگى معلومدر. بو قوميسارلقلاردا سولۋ ييللار ايچندەياق قاچ تورلو اوزگەريشلەرگه تابع توتولديلار. بو اوزگەريشلەرنك هەر برى كيچيريلمەكدە بولغان دائمى بحران آغيرلغينى كيلب توختاديغى نقطەدان كيچيريب يوباريش نيتيله بولغانليغىدا كيمسەدەن ياشيرين ايمەس.

تورلو خوجالق تارماقلارى، (آغير، ينكل، يېرلى وه ب.) صنايع، تجارت جنسلەرينه كوره آيريلغان تورلو قوميسارلقلار تا 1933نچى ييلغا قادار برەر هيئت حالندا قورولغان ايدى. قوميساردا بو هيئت اعضاسندان برى، بلكەدە برنچيسى‌گنه ايدى. بوتون ايشلەر بو هيئت قرارى ايله يوروتولور ايدى. بردەن بره بو هيئتلەر بتيريلدى. بوتون ايش قوميسارنك شخصى مسئوليتنه بيريلدى. حتى قوميسار اوروناسارلارىدا اونك كورسەتكەنينى‌گنه ايشكه آشيريب اوتوراتورغان اجرا مأمورلارى درجەسينه توشورولديلەر. كوب اوزامادى، بو قوميسارلقلار ياندا داها كينك مقياسدا «شورالار توزو مجبوريتى‌سيزيلدى. فقط بوسفرگى شورا صرف قوميسارغا مصلحت بيروچى، اونك ايستەگى بيلەن توپلانيب تارقالوچى بر شورادر. مەنه شو اينك باشدان مثال ايتب آلب تورديغمز استحاله سلسلەسى تا آيريم خوجالق مؤسسەلەرينه، فابريقا، حتى ساوخوز، قولخوزلارغا بارغونچا هەر طرفدا داها كينك مقياسدا كورولەتورغان حادثەلەردر.

سولۋ زمانلاردا اورتاغا چيققان بعضى بر ماتەرياللار نه بو جنسدەن أدارى وه نەدە اقتصادى، مالى، سياسى، حتى رەفورم تدبيرلەرى، ايلديزى ساويت خوجاليغى عضويتنده بولغان خستەلقنى بتيريب، آغيرلقنى ينكللەتو يولندا هيچ بر تورلو خدمت ايته آلماديغينى كورسەتمەكدەدر.

آغير صنايع قوميسارليغى ياننداغى شورانك اوتكەن ياز مهم بر توپلانيشى بولوب اوتدى. بو توپلانيشدا قوميسار اورجونيكيدزه طرفدان

بيريلگەن بيانات وه اونى متعاقب اورتاغا چيقا باشلاغان بعضى بر ماتەرياللار ايمديگەچه ساويت مطبوعاتى طرفدان آلغا سورولوب كيلگەن ادعالارنى بوتونلەى آلت-اوست ايتدى.

هەر نەرسەدەن اول ساويت نشريات وەمطبوعاتنداغى سرمايەدار مملكتلەر خوجاليغينى «قووب يېتكەنلك، اوزوب كيتكەنلك» ادعاسينك بوتونلەى يالغان، اوز-اوزينى هەم اطرافداغى سادەدللەرنى آلداتو اوچون چيقاريلغان قيزيل يالغانلارنك برى ايكەنلگى بوتون چيپلاقليغيله ميدانغا چيقاريلدى. «زا ايندوستراليزاتسيو» غازيتاسى (27 آوغوست نسخەسندا) صنايعنك كوب قسملارندا سرمايەدار مملكتلەردەن كوب آرقادا قالديقلارندان شكايت ايتمەكدەدر.

اوتكەن ياز قرەملگە كتيريليب مەداليا بيريلگەن غروپلارنك برينه قاراتيب سويلەگەن نطقندا ستالين اوزىدە ايشنك باشقا مملكتلەردەن سانچا آرتيق مال چيقارا بيلگەن بولو بيلەن‌گنه بيتمەگەنينى، مسئلەنك داها زيادە باشقا يېرلەردەگيسندەن داها ياخشى، داها اوجوز مال چيقارا بيلو، معين ايش وقتندا باشقا يېردەگيندەن آرتيق استحصال ايته بيلودەن آسيلى بولغانليغينى سويلەگەن ايدى.

اورجونيكيدزه يەگى‌گنه آمريقادان قايتب كيلگەن بر ياش ساويت مهندسينك اوزينه آڭلاتديقلارينى نقل ايتەدر. ياش ساويت بيلەرمەنى آمريقاداغى فابريقالار تيشقى قورولوش وه ايچندەكى ماكينەلەرى اعتباريله ساويت روسياداغندان باشقاچا، هەله هيچدە ياخشى بولماغانلقلارينى، نقط او يېردەگى انتظام، ايشنك باريشى وه استحصالاتنك بوتونلەى باشقاچا بولغانليغينى، آمريقادا عينى جنسدەن ماكينه باشندا ساويت روسياداغندان اوچ دفعه آز ايشچى چاليشديغينى، بونكله برابر استحصالاتينك اوچ دفعه آرتيق بولغانليغينى سويلەيدر. ياش بيلەرمەننك حكايەسينى نقل ايتوچى قوميسار اوزى طرفدان «بوتون فلاكت مەنه شوندادر!» ديدر.

اورجونيكيدزه اوز قولى آستنداغى ساويت آغير صنايعينك سرمايەدار مملكتلەر صنايعى بيلەن بوى اولچوشه بيلەجەك درجەدەن كوب آرقادا

بولغانلیغینی ، بونگ اوچون کوب اوزون وه آغیر یول کیچیلمه‌سی لزومینی آڭلاتادر.

یه‌نه شو اورجونیکیدزه ایمدیگه‌چه ساویت استاتیستیقینگ غیرصافی (valovaya) استحصالات سانلاری اوستونه قورولوب کیلدیگینی سویله‌ب ، بونگ اقتصادی جهتده‌ن بر معنا افاده ایتمه‌دیگینی اعتراف ایته‌در. او ساویت خوجالغندان استاتیستیق توزوده حسابنی خالص (towarnaya) استحصال سانلاری یوزه‌سنده‌ن یوروتواگه کیچونی طلب ایته‌در. او ایمدیگه‌چه ساویت خوجالغندا ، بالخاصه اوز قولی آستنداغی صنایع خوجالغندا یوروتواوب کیلگه‌ن حسابلاشدا مالنگ ایشله‌ب چیقاریش بهاسی ، اونگ بازارغا مناسباتی ، کیفیتی هه‌م ره‌نتابلیته‌ت ، فائده‌لیلیک کبی مهم اقتصادی جهتله‌ر قطعیاً نظر اعتبارغا آلینمای کیلدیگینی ، بر خوجالیق مؤسسه‌سینگ اقتصادی اساسدا یورویه بیلمه‌سی وه دوام ایته آلماسی اوچون بو نقطه‌لارغا رعایت ایتونگ مطلقا کیره‌کلگینی سویله‌یدر.

ساویت آغیر صنایعندا وه عمومیتله خوجالغندا استاتیستیق سانلارینك قالای توزولوب چیققانلیغینی ، اونلارنگ حقیقی وضعیت بیله‌ن نه قادار علاقه‌سی بارلیغینی‌دا جوده یاخشی بیله‌مز. «پراودا»نگ نه‌فت استحصالاتی سانلاری حقنداغی باکو مخبرنده‌ن آلیب نشر ایتدیکی شایان دقت بر یازیسینی‌دا یاقین آیلاردا اوقوغان ایدیك. («پراودا» 36 .7 .28). او یازوغا کوره ، باکونگ نه‌فت معدنله‌رنده ایکی تورلو دفتر یوروتولگه‌ن. بونلاردان بری مؤسسه منسوبله‌رینه‌گنه مخصوص بولوب اوندا حقیقی کونده‌لك استحصال قید ایتیلگه‌ن ، ایکنچی دفتر ایسه رسمی کورسه‌تو اوچون پلان وظیفه‌له‌ری ایجابینا کوره قیلنغان رسمی بیانات سانلارندان توپلانغان دفتردر. یوقاریدان کیله تورغان تیکشیروچیله‌رده مه‌نه شو 2نچی دفتر بیله‌ن‌گنه تانیشغانلار. مثلا بر کانده حقیقی استحصال 280 تون‌غنا ایکه‌ن ، رسمی دفترده 1434 تون دیب قید ایتیلگه‌ن. بو سان هه‌ر نه‌رسه‌ده‌ن اول آرتیرو مبالغه‌سینگ درجه‌سینی کورسه‌ته‌در.

ساویت خوجالیغینگ موفقیتنده‌ن بحث ایتب کتیریلگه‌ن مجرد سانلار

نگ کوچیلگی‌ده مه‌نه شو جنسده‌ن آتی بار ، اوزی یوق نه‌رسه‌سانلاریدر.

ساویت حکومتی پلان سیاستی باشلیچا صنایع قورو سیاستیدر... اون ییل آرقا-آلدینا قارامای صنایع قورو سیاستینه دوام ایتب میلیاردلارچا خلق ثروتی اسراف ایتیلیب ، خلقلار آچلق وه سفالتکه معروض قالدیریلغاندان سوڭغنا بو پلان سیاستینگ قوروواشنداغی عضوی بوزوقلق میدانغا چیقب ، ساویت زمامدارلاری طرفندنا اعتراف ایتیلب اوتورادر. ساویت صنایعی بویوك قومبیناتلار حالندا قورولغان. بر جنس مال چیقاراتورغان صنایع چیقاراجاغی مالنك بوتون قسملارینی اوزی حاضرلایدر. مثلا: بر ساعت فابریقاسی ساعت اوچون کیره‌کلی بوتون قسملارنی چیقاراجاق بر شکلده قورولغان. فقط بوندای بویوك مقیاسداغی تشکیلات ایشینی تأمین اوچون تورلو علاقه‌دار خوجالق تارماقلاری آراسنداغی باغلانیش ، مناسباتنگ یاخشی تأمین ایتیلگه‌ن بولوشی کیره‌ك. ساویت خوجالغندا بو جهت قطعیاً تأمین ایتیله آلماغان. بو یوزده‌ن بوتون قومبیناتلار آقساماقدادر. مثلا: ماکینه کبی استحصالات وسائطی حاضرلایتورغان مؤسسه ایله بو جنس استحصال قورالی آلاتورغان مستهلك مؤسسه آراسندا هیچ بر تورلو باغلانیش بولماغانی کبی کوب مؤسسه‌له‌ر خام مال ، یاریم فابریقات یتیشتره آلماغانلقدان توختاب یاتادر.

ساویتله‌رده یه‌ڭی صنایع قورو مسئله‌سی اورتاغا چیقار-چقماس ستاندارت مسئله‌سی‌ده اورتاغا آتیلغان ایدی. بو مسئله‌نی ساویت خوجالغندا ایلك دفعه اورتاغا قویوچی تورکستانلی قومونیست – اسماعیل سعد وقاص ایدی... او تورکستاننك خام مالینی روسیاغا ایلتب او ییرده‌ن فابریقات حالندا تورکستانغا کتیریب یورونگ اقتصادی کوروشله معقول بولماغانلیغینی ، روس شووینیستی بولماغان ساویت حکومتی اوچون تورکستان خام مالندان، باشقا شرائطنك‌ده مساعده ایتدیکی قادارقسمینی تورکستانداایشله‌مه‌کله‌ایشسز، حیات قایناغیسز قالغان تورکستان اهالیسینه ایشینی استحصال میدانینا کیریتب تورموشینی قازانماق امکانی بیریلمه‌سینك اهمیتی بویوك بولغانینی، ایکنچی یاقدان ساویت خوجالیغینی ساغلام نیگیزاگه قورغان بولوناجاغینی آلغا

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سورا‌گەن ایدی. او زمان ساویت حکومتی، قوممونیست فرقەسی مفکورە‌چیلەری بوکشینی، ملتچیلك، لیبەرال بورژوآ نظریەسی تأثیری آستندا قالغانلق بیلەن عیبلەگەن ایدی. بو عیب بیلەن ایشدەن قوولغان اسماعیل سعد وقاص بوکون بیله عیبلی سانالادر. فقط آرالقدا، 10 ییل سوڭرا، میلیاردلار هواغا آتیلغاندان سوڭ، ساویت حکومتی اوزی بو نظریەنڭ توغرولیغینا شاهد بولوب اوتورادر.

ساویت روسیانك صناعتلەنمەسندە «دنەپرستروی» آتلی گیگانتنڭ موقعنی بیلمەیتورغان برکشی‌دە یوقدر. بو اصلندە ایلیکتریك قوتی چیقارا تورغان مؤسسە بولسادا اونڭ اطرافندا تورلو جنسدەن استحصالات قوللاری او جملەدەن بر آلومینیوم فابریقاسی‌دا قورولەشدر. بو قورولوشلارنك ساویت توشونوشندەگی اساس عاملی اوجوز ایلیکتریك کوچی بولغانلیغی ایدی. بر مؤسسەنڭ قورولوشی اوچون کیرەکلی بولغان باشقا جهتلەرگە کیلگەندە «بولشەویکلەرچە ممکن بولماغان نەرسە یوقدر!» نظریەسی حاکم ایدی. بو آلومینیوم فابریقاسینڭ خام مادەسینی لەنینغرادنڭ شمالنداغی دائرەدەن کتیرو کوزدە توتولغان ایدی. لەنینغرادنڭ شمال طرفنداغی دائرە، هەم دنەپر بویی، بو اوزی‌دە یاریم روسیانی ئەیلەنو دیمە کدر. بونڭ اوستونە او اویلانغان دائرەنڭ بیرەجەگی خام مادەنڭ ترکیباتی، اونڭ آلومینیوم استحصالاتی اوچون یارارلیغی الاقتصادی بر قاراشلە تیکشیریلمەگەن بولغان. گیگانت بتیریلیب ایشکە باشلانغاچ، هەلە اقتصادی جهت بر طرفدا تورسون، او مادەنك کیمیاوی قورولوشی‌دا موافق بولماغانلیغی میدانغا چیقادر... اونڭ بیرینە اورال اطرافنداغی کانلاردان چیقاریلغان خام مادەنی قوللانو کوب فائدەلی بولوب کورونەدر.

ایمدی ساویت حکومتی میڭلەرچە کیلومەترو مسافەدەن خام مادە تاشیب دنەپر آلومینیوم گیگانتینی ایشلەتو بیلەن او یردەکی فابریقادان واز کیچیب اورال اطرافندا یەڭی آلومینیوم فابریقاسی سالو نظریەسی آراسندا آسیلیب قالدی... ساویت خوجالیغی ایسکیدەکی «بولشەویکلەرچە بولمایتورغان نەرسە یوقدر!» نظریەسی آستندا یوریتورغان بولسایدی، بلکەدە

ساویت حکومتینڭ «نە اولورسادا گیگانتنی ایشلەتەمز!» دیگەن بر قرارغا کیلووینی‌دە اویلەمەك ممکن ایدی. فقط یوقاریداغی ستالین وە اونڭ اوڭ قولی اورجونیکیدزەنڭ بیاناتندان آچیق آڭلاشیلماقدادر، کە ساویت حکومتی‌دە بوکون خوجالقنك اوجەرلکلە یورمەیەجەگی قناعتنە کیلیب، کوچلو اقتصاد قانونلاری قارشیسیندا تیز چوگە باشلامشدر. فقط مسئلە بونداى جزئی گذشتلەر، موقتی چیکیلولەر بیلەن گنە بولمایدر. بو ایسە ساویت خوجالق سیاستینك کوکندەن قولاماسی نشانەسی دیمە کدر... طاهر

✶

تورکستاندا

«هاملەت» ترجمەسی اوستندە مناقشەلەر

محررلەریمزدەن دوقتور طاهر شاکر بیکنڭ بولتور باسیلیب چیققان «تورکستان ملی ادبیاتی وە ادیبلەری فاجعەسینە دائر» نام اثرینی کوزدەن کیچیرگەنلەر تورکستان ملی شاعر وە ادیبلەرینڭ ساویت شرائطندا ملی مفهومدە اثرلەر یازماق حقندان بوتونلەی محروم قیلنغانلقلارینی اوقور وە شول سببدەن سوڭ چاغلار تورکستاننڭ ادبی حیاتندا، صنعت وە صحنە تورموشندا بویوك آچیقلق وە سونوکلك یوز بیرگەنلگینی سیزەرلەر. ملی اثر یازماق حقندان محروم قیلنغان ادیبلەریمزدەن بریسی‌دە روس پرولەتاری دوشمانی اولاراق تانیلیب کیلگەن عبدالحمید سلیمان «چولپان»در. بو ادیب بوندان ایکی ییل بورون درام شاعرلاری قرالی انگلیز ویلیام شەکسپیرنڭ بوتون دنیاغا معلوم مشهور «هاملەت» دیگەن اثرینی ترجمە ایتەرەك تورکستاندا ادبیات وە صنعت میدانینا یالتراقلی بر ایشیق قویدی(*) خلقنڭ، آینیقسا ادبیات وە صنعت اهلینڭ بولشەویکلەرنڭ «شکلچە ملی، مفهومچە سوسیالیست» آتالغان اثرلەرندەن سوڭ درجە بیزگەن بر چاغندا «هاملەت»نڭ تیلیمزگە ترجمە قیلینیشی تورکستاندا مهم بر

(*) ویلیام شەکسپیر: «هاملەت» 5 پردەلك فاجعە، چولپان ترجمەسی، تاشکند، سمرقند 1934؛ 155 بیتلك. تیراژی 7100، نرخی 2 سوم 40 تیین.

وقعه بولدی. تماشاچیلارینی یوقاتغان تیاتر دائرەلرنده، صحنه صنعتکارلاری آراسندا بویوك سیوینچلەر کورولدی. صنعت اهلی طرفندان چولپاننگ بو یاقیملی وه موفقیتلی حرکتی آلقیشلاندی. مجبوریت آستندا «شکلاچه ملی، مفهومچه سوسیالیست» آتالغان بولشەویك اثرلەرینی اویناب، کوگلسزلەنیب یورگەن تورکستان صنعتکارلاری آراسنداغی «هاملەت» کبی صنعت باقیمندان کوب یوکسەك بر اثرننگ ترجمه قیلینیشندان یوز بیرگەن بویوك سیوینچنی، جوشقونلقنی کورگەن محررلەر مهم حقیقتلارنی اورتاغا چیقاردیلار. «هاملەت»نی صحنەدە کورسەتیشدە رەژیسورلق قیلغان تورکستان صنعتکاری اویغور (منان مجیدی) ایله «هاملەت» رولینی اویناغان ابرار هدایت، «اوفەلیا»نی تمثیل ایتکەن سارا ایشانتوره وه باشقا صنعتکارلاریمزنگ شو «هاملەت»نی اویناشدا کورسەتکەن موفقیتلەریگه شاهد بولغان ساویت محرری م. حسن «قیزیل اوزبیکستان»نگ 35 .3 .5 تاریخلی ساندا باسیلغان «صنعت یوکسه‌کلکلەری ساری» نام باش مقالەسندە «ساویت دراماتورغیاسینگ تیاتر لاریمزنگ بارچا قابلیتلەرینی وه تالانتلارینی ایشکه سالارلق کەتته اثرلەر بیره آلماغانلغینی» اعتراف ایتکەن ایدی. دیمەك «هاملەت»نگ تورکستان صحنەلرنده قویولوشی تورکستان صنعتکارلارینگ صنعت باقیمندان قیمتسز بولغان بولشەویك اثرلەرینی اوینایاراق اویوشوب قالغان صنعت تویغوسینی قوزغادی، اولارنگ توشکون روحینی کوتەردی وه تورکستان تورکلگنده غربی آوروپا صنعت مفهومینی آگلاو لیاقتینگ زورلغینی کورسەتو امکانینی بیردی. خلقیمزنگ کینگ معنادا معاصرلاشماغی اوچون اینگ مهم عامل بولغان بو مهم جهتنی اینگ آغیر شرائط ایچنده اورتاغا چیقاریب، بولشەویکلەرنگ اوجار یوزیگه اورغان بویوك باتر — تورکستانداغی غربچیلق آقیمینگ یوکسەك سیمالارندان «هاملەت» مترجمی ادیب چولپاندر.

* * *

روس پرولەتاری دوشمانی چولپان «هاملەت»نی ترجمه ایتمه‌کله

تورکستاندا روسچیلق حرکتیگه وه «شکلاچه ملی، مفهومچه سوسیالیست» اثرلەرگه بویوك بر ضربه بیرگەن. بونی تورکستانداغی بولشەویکلەرنگ بوتونیسی بیلیر وه سیزیرلەر. فقط اولار، تورلو حرکت وه ایمتیلیشلەریگه رغماً، چولپاننی ادبیات وه صنعت ساحەسندا توتقان پوزیسیوندان تیلەدیکلەرینچه اوزاقلاشترالمای کیلەدرلەر. داها توغروسی اولار بوندای بر حرکتنی ایشکه آشیرودان عاجزدرلەر. فقط اولار بیری کیلدیکچه چولپاننگ شخصیتنه، ذکاسینا قارشی ادبسزچه تیل اوزاتودان واز کیچمەی کیلەدرلەر. بوندای یاقیمسز حرکتنی یاقیندا بردفعه ینه تکرارلاغان کشی تورکستاننك اوز اوغوللارندان بری بولوب، ایمدیگەچه غیرتینی، معلوماتینی موسقوا منفعتی اوچون صرف ایتیب کیلگەن معلوم نذیر تورەقولفدر... وقتیله ساویت حکومتینگ حجاز وکیلی بولغان بو نذیر تورەقولفنك «قیزیل اوزبیکستان»نگ 36 .7 .27 تاریخلی ساندا، «هاملەت»نگ ترجمەسینی تنقید ایتکەن اوزون بر مقالەسی باسیلیب چیقدی. بو مقالەسنده او، «تخمینیمگه کوره، اثر روسچادان ترجمه ایتلگەن. روسچا ترجمەلەری بیلەن سالیشتریب کوردم. تقریباً هەر جملەدە یا بر خطا، یا خطاننگ عمکیزادەسی، یا عمکیزادەسیننگ خالەسی بار. «هاملەت»نی ترجمه ایتکەن ترجمان باشی برنچیدەن — روسچانی بیلمەیدی؛ ایکنچیدەن — «هاملەت»نگ قاندای بر اثر ایکەنیدەن خبری یوق؛ اوچنچیدەن — اوزبیکچه بعضی جملەلەرینی شو درجەدە بی‌پروا ترتیب قیلغان، که آگلاماق ممکن ایمەس» دیب، چولپاننگ روسچا سوادینی توبەنلەشترونیتی ایله، یاقین کیچمیشدەن شو وقعەنی آگلاتادر:

«1916نچی یبلدا خوقند حاکمی روسیاغا کیتەتورغان لاشمان ایشچیلەرینی شهر میدانیدا تفتیش قیلغان ایدی. ایشچیلەرنگ هەر میگی بر میگباشیغا تاپشیریلیب، روسیاغا بارغاندا حکومت وه خلق بیلەن معاملەلەری بولغاندا قینالماسینلار دیب هەر میگباشینگ یانیغا بر تیلماچ تعیین قیلنغان ایدی. روسچا بیلگەنلەر آز. هەر "читаю, писаю„ بایمەت دیگەن کشی اوکونلەردە تیلماچ بولابیرگەن ایدی. خوقندده او زمانلار آودی

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

خالق‌می‘ آودی (عبد) رحمان‌می دیگه‌ن آسمانك شاتیسیدای اوزون، شیشه
بورون 45-42 یاشلاریدا بر بیچاره بار ایدی. مه‌یده-چویده زاكونچیلك
بیله‌ن قاضی خانه‌له‌رده پریستافلارنگ یانیدا كون كوره‌ر ایدی. او بیچاره
هه‌م تیلماچ بولوب، تیزه‌سیگه هه‌م زورغا ییتكه‌ن بر كوسه وه قیلیچنی
یانیغا تاقیب میداندا‌تورغان ایكه‌ن، حاكم كیلیب تیلماچقا قاراب
„по русски понимаешь?“ دیسه، بزنك آودی خالق! «понимаешь» دیب
جواب بیرگه‌ن. حاكم، باشقا تیلماچلارنگ بوندان هه‌م بیش بدتر ایكه-
نینی اندیشه قیلیب: «молодец!» دیدی. آودی خالق هه‌م حاضر جواب
ده‌رره‌و بویینی جوزوب، ایشمه‌ت-بایه‌ت دیب حاكمنی خرسند قیلغان.
گمانیم، شو بزنگ آودی خالق اوزیگه باشقا بر مناسب ایش
تاپماسدان، ترجمان باشی بولوبمو میدانغا چیقدی. اگر بو گمان خلقنی
كولدورمه‌ك اوچون سویله‌نگه‌ن بر مبالغه دیسه‌گز — قولگزنی بیریگ،
برگه باریب ترجمه بیله‌ن اصلینی قیاس قیلیب قایتایلیق» دیب سوزینی
ترجمه‌ده‌كی خطالارغا اوتكه‌زه‌در. بعضی مثاللار كیلتریب، ترجمه‌ده‌كی
خطالارنی كورسه‌تكه‌ن نذیر توره‌قولوفغا كوره، «هامله‌ت»نگ ترجمه-
سی بوزوق، اما شو درجه‌ده بوزوق، كه وجودیده ساغ جایی یوق. تیلی‌ده
ادبی تیل بولمای، 41 درجه حرارتی بیله‌ن كه‌سه‌لخانه‌ده‌ن قاچقان
كه‌سه‌لنگ سویله‌شی ایمش.

«تیل طرفینی بر چیتكه قویگ‌دا «یكشنبه» قاییرده‌ن چیقدی دیب
سوراك. شه‌كسپیر بو یرده نه یكشنبه‌سینی سویله‌گه‌ن وه نه جمعه‌سینی!
اثرگه بوندای بوزوق بر رنگ بیرمه‌ك عیب ایمه‌سمی؟» دیگه‌ن نذیر
توره‌قولوف، ترجمه‌نگ بر یریده مترجم طرفدان «زاكونچیلك» قیلیب
«قانون»، «به‌جه‌ریلیش»، «ایمیلله‌ش» دیگه‌ن وه اصلیده بولماغان یوق
سوزله‌رنگ كیلتریلگه‌نلگی، هه‌مده «ظالمله‌رنگ ظلمله‌ری» اورنیغا
«حكومتدارلارنگ ظلمله‌ری» دیلگه‌نلگینی سویله‌ب، بالخاصه مقاله‌سینك
12نچی ستوننده ترجمه حقندا كوب قوپال وه یاقیمسز سوزله‌ر یازادر.
بركون سوگرا، یعنی 28نچی ایولدا چیققان «قیزیل اوزبیكستان»-

دا، آخرنچی بیتینگ سوگنچی ستوننده، «باشقارماغا خط» سرلوحه‌سی
آستندا «چولپان» امضاسیله كیچیك حرفله‌رله باسیلغان شو یازونی اوقودق:
«قیزیل اوزبیكستان»نگ شو یل 27نچی ایول سانیدا اورتاق نذیر
توره‌قولفنگ «هامله‌ت» ترجمه‌سی توغروسیدا بر مقاله‌سی باسیلیب‌چیقدی.
مذكور مقاله مناسبتی بیله‌ن قوییداغی اوچ نه‌رسه‌نی كوپچیلككه
بیلدیریشكه شاشیلامه‌ن:

1 — نذیر ئه‌كه «هامله‌ت» ترجمه‌سینی، كیلتیرگه‌ن مثاللاریغا قارا-
غاندا، روسچا ترجمه‌له‌رنگ تیزمه‌لیسی (نظمیلیسی) بیله‌ن سالیشتیرغان.
حالبوكه مه‌ن ترجمه قیلغان نسخه، ساچمالی (نثرلی) بولوب انقلابدان
بورون باسیلغان. مه‌ن ترجمه‌گه كیریشمه‌سیمده‌ن بورون او نسخه‌نی
اینگلیز ادبیاتی بیلگیچله‌ریده‌ن لان اینگلیزچه‌سی بیله‌ن سالیشتیریب‌چیقیب،
كوب جایلارینی ممكن قادار اصلیغا یاقینلاشتیریب بیرگه‌ن. مذكور نسخه
مه‌لی هه‌م اورتاق لاننگ كتبخانه‌سیده ساقلانادی. مه‌ن، ئه‌نه اوشا
نسخه‌دان بولغان ترجمه اوچون‌گنه جوابگرمه‌ن. ترجمه بیله‌ن ترجمه
آراسیدا، آینیقسا تیزمه‌لی بیله‌ن ساچمالی آراسیدا كه‌تته فرق بولادی.
2 — «هامله‌ت»ده‌ی بر اثرنگ ترجمه‌سیده بر نیچه خطا كیتمه‌س-
ده‌ن علاجی یوق. اوشا خطالارنی خیرخواهلق اساسیده كورسه‌توچیله‌ر-
گه تشكریمنی بیلدیریب، كیله‌جه‌كده توزه‌تیشكه وعده بیره‌مه‌ن. بر نیچه
توغرو كورسه‌تیلگه‌ن ترجمه خطالاری نذیر ئه‌كه مقاله‌سیده هه‌م بار؛
بونگ اوچون او كشیگه هه‌م تشكر.

3 — لان قولیداغی نسخه‌نی آلدیریب مه‌ن قیلغان ترجمه‌نگ اور-
گینالیغا سالیشتیریب چیقیب، نتیجه‌سینی مطبوعاتدا اعلان قیلیش كیره‌ك.
بونگچون یاخشی-یاخشی ترجمانلاردان عبارت بر قومیسیا توزولسه یاخشی
بولاردی. قومیسیا توزوش وظیفه‌سینی مه‌ن اوزبیكستان ساویت یازوچیلا-
ری برلگینگ جمهوریت قومیته‌سیده‌ن سورار ایدم. — چولپان.»

آرالقدان اوچ هافتا قادار كیچدی. ینه عینی تاشكند غازیتاسندا
«تهمتگه اوخشاغان تنقید» باشلقلی بر مقاله چیقدی. س. صدیق تامانیدان

«هاملەت» ترجمەسى اوستىدە يازىلغان وە غازىتا باشقارماسى طرفىدان قىسقارتىلىپ باسىلغان بو مقالە شو سوزلەر بىلەن باشلانمشدر:

«هاملەت» اثرى روسچاغا يوز يىلدان آرتىق بر مدتدەبەرى ترجمە اىتىلىپ، كوچورولوپ، اوزگەرتىلىپ، تطبيق اىتىلىپ كىلمەكدە. روس ادبياتىدا «شەكسپىرولوگىيا» («شەكسپىر بىلىك») نامى بىلەن علاحدە بر ساحە، آيرىم علمى بر مسلك پيدا بولغان. روس ادىبلەرى، روس عالىملەرىنىڭ أڭ كوچلولەرى بو ساحەدا اىشلەيدىلەر، تىكشىرەدىلەر، تالاشىپ-تارتىشادىلار، شرحلار بىرەدىلەر... بوكونگەچە شەكسپىر اثرلەرىنى تفسىرلەوچى يوزلەرچە، مىڭلەرچە مقالەلەر، اثرلەر، كتابلار باسىلغان. روس ادىبلەرىنىڭ أڭ اوستالارىدان ئەللە قانچا كشىلەر بولار اوستىدە اىشلەگەنلەر. روسچا ترجمەلەر اوستىدە اولوغ تنقيدچى بەلىنسكىدەن تارتىپ تا زمانىمزداغى شەكسپىر شناسلارغاچا قانچا-قانچا منقدلار، يازوچىلار فكر يوروگوزگەنلەر. لاكن... لاكن شونداى بولسا هەم روس ادبياتىدا بوكونگەچە شەكسپىر اثرلەرىنىڭ توغرو وە مكمل ترجمەسى يوق. يوق!

روس ادبيات دنياسى حاضردا، شو كونلەرنىڭ اوزىدە هەم بو مسئلەنى محاكمە قىلماقدا. «هاملەت» كبى اثرلەرنىڭ توغرو ترجمەسىنى يوزەگە چىقارىش اوچون اورونماقدا.

شو حالدا بوندان ايكى يىل‌غنا بورون بولغان اوزبكچە ترجمەدەن، برنچى ترجمەدەن، بى‌واسطە اىمەس، اوچنچى قول آرقالى بولغان بر ترجمەدەن مكمللك، خطاسزلق طلب اىتىش ممكن‌مو؟ البتە ممكن اىمەس.

«هاملەت» كبى اثرلەرنىڭ ترجمەسى وە اونىڭ اوستىدە محاكمە يورگوزوش بوتون بر خلقنىڭ مدنى سويەسىنى اولچەشكە ميزان بولاتورغان نەرسەلەر. بولار بر وە يا بر نىچە كشىنىڭ اىشلەشى بىلەن بەجەرىلەتورغان اىشلەر قاتارىغا قويولمايدى. بولار اوستىدە كىڭ اوى جماعتچىلك اىش كوروشى لازم... سوكوشلەر، كنايەلەر اىشنىڭ توزەلىشىگە اىمەس، بلكە بو ساحەدا خدمت قىلوچى قوللەكتيف اىشىنى ساووتيشغا سبب بولادى. شو نقطۀ نظردان مسئلەگە ياقىنلاشساق، اورتاق تورەقولنىڭ

«هاملەب» ترجمەسى اوستىدە ئەيتكەن بر مونچا گەپلەرىنى ادبى حركت شأنىگە ياراشماغان سوزلەر دىب آتاشغا توغرو كىلەدى...

«هاملەت»نىڭ روس تىلىدە 15دەن آرتىق ترجمەسى بار. بولارنىڭ هەر برى نىچە مرتبە باسىلغان بولسا شونچا اوزگەرىشلەر، توزەتىشلەر كورگەن. چولپاننىڭ ترجمەسى ايسە كانشىن‌نىڭ انقلابدان بورونغو ترجمەسىدەن آلىنغان. بو نەرسە نظم اىمەس، نثر بىلەن يازىلغان. بونى هەم شەكسپىرچى عالملەردەن يەوگەنى لان 1932نچى يىلدا اصلىگەسالىشترىب توزەتىب چىققان. ترجمە اوستىدە فكر يوروگزگەن كشى اوشا اثر بىلەن سالىشترىب كوروشى لازم. تورەقولف ايسە بونداى قىلماغان. او باشقا بر ترجمەنى، نظم بىلەن بولغان ترجمەنى آلغان...

بزنىڭ قولىمزدا 1930نچى يىلدا باسىلغان «K. R.» ترجمەسى وە 1935نچى يىلدا باسىلغان لوزىنسكى ترجمەسى بار. بولار هەم نظملى. تورەقولفنىڭ «هاملەت» اوچون كويوب يانىشى وە ترجمەچىگە شونچالق نصيحت وە حقارتلەر بىلەن چىقىشى اوچون اساس بولغان مثاللارنىڭ قانچالق مستحكم ايكەنىنى كوروش اوچون لااقل قولىمزداغى ترجمەلەرگە سالىشترىب كورەيلىك. تاكە «41 درجەلى حرارت بىلەن كەسەلخانەدەن قاچقان كشىنىڭ سوزلەرى» قايدان كىلە ياتقانى آنيق بولسون» دىگەندەن سوڭ س. صديق، تورەقولف مثالىدەكى روسچا جملەلەرنى «K. R.» ايلە لوزىنسكى ترجمەسندەكى روسچا جملەلەر ايلە تىڭلەشترىب، ترجمەلەر آراسىداغى فرقلارنى كورسەتىب «K. R.»، لوزىنسكى وە باشقا ئەللە قانچا كشىلەرنىڭ بر متندەن ترجمە قىلغانلارىنى وە اولارنىڭ ترجمەلەرىنى بر متن اوستىدە سالىشترىب كورگەنلەرنىڭدە نذير تورەقولف قادار هاولىقماغانلارىنى سويلەيدر. س. صديق «K. R.» وە لوزىنسكى ترجمەلەرندەن روسچا جملەلەر كىلترىب «يكشنبە»، «جمعە»، «قانون»، «بەجەرىلىش»، «ايمىللەش» سوزلەرىنىڭ قايدان آلىنغانىنى كورسەتىب سوزىگە شونداى دوام ايتەدر: «كورەسز كە، بوندا قانون هەم بار، قاضى خانە هەم بار، ايمىللەش هەم بار. بوگا آودى خالقنىڭ

زاكونچيلگينىڭ هيچ قانداى علاقەسى يوق. «هاملەت» ترجمەسيدە خطا يوق ديمەيمز. خطالار بار... شەكسپير كبى اولوغ يازوچيلارنىڭ اثرلەرى بر ايمەس، بر نيچە مرتبەلەب ترجمە ايتيلەدى. خصوصاً باشقا تيل واسطەسى بيلەن قيلنغان ترجمەلەرنىڭ البتە اصليدەن آنچا اوزاق بولوشى طبيعى.»

س. صديقڤا كورە، چولپاننىڭ ترجمەسى اوچون اصلدە اثر تانلاش خطا بولغان. بونىڭ اوستيگە بونداى جهانشمول اثرنى ترجمە اوچون تياتر هەم شاشيليشقان، چولپان هەم شاشقان. سول سببدەن بعضى خطالار اوتكەن. فقط ترجمە باشدان آياق يارامايدى، اونىڭ هيچ بر يريدە توزوك اگەپ يوق دييش توغرو ايمەس. چولپان توركستانليلارغا برنچى مرتبە «هاملەت»نى تانيتغان. اونى آودى خالق ميڭباشيغا اوخشاتيش انصافسزلق بولادر. («قيزيل اوزبيكستان» 16. 8. 36).

* * *

چولپان ترجمەسينى شو سطرلارنى قارالاوچيدا كوزدەن كيچيريب، اونىڭ بعضى يرلەرينى لودويگ زەگەر (Ludwig Seeger) طرفيدان منظوم حالندا آلمانچالاشتريلغاندان سوڭ هەرمان تورك (Hermann Türck) تامانيدان توزەتيليب، 1903دە بەرليندە باسيلغان «هاملەت»نىڭ آلمانچا ترجمەسى ايلە تيگلەشتريب آنچاغينا فرقلار كوردى. بونداى فرقلار «هاملەت»نىڭ آلمانچاداغى باشقا منظوم وە منثور ترجمەلەرى آراسندادا اوچراتيلسا كيرەك. فقط أڭ توغرو يول چولپان ترجمەسينى «هاملەت»نىڭ انگليزچەسيلە تيگلەشتريب، اوندان سوڭ فكر سويلەمەكدر. بونى ايشلى آلاجاق بر يگيت ايمديگەچە توركستاندان يتيشمەدى. بونك مسئوليتى كيمدە؟ طبيعى بزلەرنك ايمەس، بزنك خلقمزنى مدنيتدەن اوزاقلاشترو اوچون يورتمزدا أڭ وحشى مستملكەسياستى يوروتكەن چارلق روسياسى اوستندەدر. اينگليزچە، فرانسزچە كبى غربى آوروپا تيللەرينى بيلەتورغان قادرو ساويت دورندەدە يتيشمەدى. چونكە ساويت روسيا هەم توركستان ياشلاريغا غربى آوروپا مملكتلەريگە باريب اوقوغا امكان بيرمەدى. شونداى آغير شرائط ايچيدە غرب عرفانينى اورگەنو وە غرب افكرياتينى تانوغا ايمتيلە

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ياتقان بيچارە توركستان توركلەرى اوچون روسچادان ترجمە قيلينغان «هاملەت»دە كەتتەگنە بر نعمت!

بز تيشداغى توركستانليلار كورەشچەن اديب چولپاننى يورەكدەن آلقيشلاب، «هاملەت»نى موفقيتلە صحنەدە اويناب تورغان صنعتكارلاريمزغا آليسدان قارداشلق سلاملارى يوللايمز.

ياش توركستانلى

✶

بين الملل وضعيت

سوڭ آى دولتلەر آراسى سياستى كيسكين بر بحران كيچيرمەكدە. بو وضعيتنى بالخاصە سوڭ وقتلارنىڭ ايكى حادثەسى جودە آچيق كورسەتمەكدەدر. بو حادثەلەرنىڭ برى بەلجيقا قرالينىڭ 14 اوقتوبردە سويلەگەن نطقى، ايكنچيسى ساويت حكومتينىڭ اسپانيا مسئلەسندەكى چيقيشيدر.

1) بەلجيقا قرالينىڭ حكومت مجلسندە سويلەگەن نطقى «عمومى امنيت»، «بر وە بولونمەس صلح» اسملەريلە شهرت قازانغان قاراشلارغا باغلاب يوروتولمەكدە بولغان آوروپا سياستينىڭ آليب بارا ياتقان استقامتى يوزندەن كيچيك دولتلەردە توقغان هيجاننى جودە آچيق قيليب كورسەتيب بيردى. دنيا سوغوشينا چاقلى بەلجيقا، 1839نچى يلى معاهدەسيلە بوتون دولتلەر طرفدان تأمين ايتيلگەن بيطرفلق وضعيتندەن فائدەلەنەر ايدى. فقط دنيا سوغوشى باشندا ياق بو بيطرفلق آلمانيا طرفدان بوزولغان ايدى. بوتون دنيا سوغوشى اوزونينچا بەلجيقا توپراغى يا دوشمانلارى وە يا متفقلارى اوردولارى اشغالى آستندا قالدى. قرال وە حكومت مملكتينى تاشلاب كيتيش مجبوريتندە قالغانلار ايدى. سوغوش بيتدى. بەلجيقا يەگيدەن تيريلدى. بو آچى تجربەسندەن درس آلغان بەلجيقا ايسكى بيطرفلق وضعيتندەن واز كيچدى. او ملتلەر جمعيتى نظامنامەسى بويونچا اوستنە توشكەن وظيفەسندەن باشقا فرانسا ايلە (1921دە) اتفاق ياسادى، 1925نچى يلى لوقارنو معاهدەسينە قاتيشدى. بوكون يوق بولغان بو معاهدە

بویونچا بەلجیقا فرانسا ایله آلمانیا آراسندا هجومگه معروض قالغان طرفنی یاقلاب چیقیش تعهدی آستینا کیرەدر. بویلەلکله یەگیدەن فرانسا بیلەن آلمانیا آراسندا سوغوش چیقیب قالغان تقدیردە بەلجیقا سوغوش میدانی بولاتورغان بولوب قالدی. سوڭ ییللارنڭ تجربەسی بو تأميناتلارنڭ بوتونیسندەن عملی فائدە چیقماياجاغینی کورسەتدی. ملتلەر جمعیتی طرفندان اعضاسینڭ عمومی امنیتی حقندا بیریلگەن تأمینات‌دە قوروق سوزگنه بولوب چیقدی. (حبشستانڭ ایتالیا طرفندان استیلا ایتیلیشی هەر کشینك کوزی قارشیسندا توراددر.) لوقارنو معاهدەسی‌دە بوشغا چیقب کیتدی. او یالغز، شو ییل 7نچی مارتندا، آلمانیا طرفندان احکامی بوزولغانلیغی اوچون ایمەس، او معاهدە بیلەن ایگ کوب علاقەدار دولت فرانسانڭ اونی معاهدە ایتە آلماغانی اوچون‌دە بوشقا چیقیب قالدی.

بونڭ اوستیگە بوتون آوروپادا هیجان آرتیرودان باشقا حکمتی کورونمەگەن فرانسا-ساویت اتفاقی آلمانیا بیلەن فرانسا مناسباتینی کیتدیکچە کرکینلەشتریب، بو ایکی بویوك دولت آراسیدا سوغوش احتمالینی کوچەیتشگە خدمت ایتدی‌دە(*) بەلجیقانی داها زیادە قورقوغا سالدی. بوکون یەنە عمومی آوروپا تارتیشماسینا آیلانیب کیتوکبی کیسکین بر وضعیتکە کیریب قالغان اسپانیا وطنداش سوغوشلاریندا‌غی ساویت حکومتی رولی‌دە حاضردا هیچ کیمسەدەن یاشیرین بر نەرسە ایمەسدر. (بو حقدا برآز قویودا بحث ایتەجەکمز.) نتیجەدە کیچیك، فقط قهرمان بەلجیقانك سوغوشدان قورتولو اوچونگنه فرانسا بیلەن باغلادیغی اتفاق یوزندەن سوغوشغا قاتیشیب کیتو قورقوسی توغوب قالغاندەك بولدی. بەلجیقا قرالی‌دا معهود نطقندا مەنە آرتیق بارديقچا آیدینلاشا بارا یاتقان سوغوش احتمالینی کوزدە توتوب، مستقل بەلجیقا خارجی سیاستی یوروتو قاراشینی آلغا سوردی. بو ایسە بەلجیقانڭ هجومگه معروض قالغان دولتکە

(*) بز «یاش تورکستان» نك 82نچی ساننده «ساویت روسیانك فرانسا ایله آلمانیا آراسندا هەر قاندای بر یاقلاشونی بولدورماسلق اوچون اورونماقدا بولغانلیغی» حقنداغی فرانسا خارجیه نظارتی ناشر افکاری «تاگ» "Le Temps" نك شهادتینی کیترگەن ایدیك.

حتی بر دوستی، متفقی فرانسا بولسادا یاردامغا قوشودان باش تارتدیغینی ایما ایتەدر. قرالنڭ نطقینی مطالعەدان، فرانسا آلمانیا طرفندان هەر قاندای بر هجومگه معروض قالغان تقدیردە بەلجیقانڭ فرانساغا، آلمانیاغا قارشی چیقو اوچون، اوز توپراغندان وە حتی اوچقوچ میدانلاریندان فائدەلەنوگە یول بیرمەسلك اویندە بولغانلیغی آڭلاشیلادر. بەلجیقا سیاستی باریشندا بوندای بر اوزگەریش بولووینڭ بالخاصە فرانسادا قاندای تأثیر قالدیرغانینی توشونە بیلودە قیین بر نەرسە ایمەس. بەلجیقانی متفقی فرانسادان، فرانسا-ساویت اتفاقندان چیققان «عمومی امنیت» وە «بردە بولونمەس صلح» سیاستندەن اوزاقلاشوغا مجبور ایتکەن کەتتە عامل فرانسوز افکار عامەسی کوبچیلگینڭ قناعتینی یوقاریدا تصویر ایتدیگمز فرانسا-ساویت اتفاقندان چیقیب تورغان سوغوش تهلکەسی‌در. نە اولورسادا بو بەلجیقا طرفندان آلنغان وضعیت سوغوشدان سوڭ توزولوب ساویت حکومتینی ملتلەر جمعیتنە آلو بیلەن کمالینە ایریشکەن سیاسی سیستەمگە قارشو توقان ایناچسزلقنك تیرەگلگینی کورسەتمەکدەدر.

2) بین‌الملل سیاستدەکی بحرانڭ کیسکینلك درجەسینی کورسەتورغان حادثەلەرنڭ بری‌دە ساویت حکومتینڭ اسپانیا مسئلەسی اوستندەکی چیقیشی‌در. ساویت حکومتی‌دە باشقا آوروپا دولتلەری ایله بر قاتاردا اسپانیا ایشلەرینە قارشی بیطرفلق ساقلاو آڭلاشماسینا امضا ایتکەن ایدی. یعنی بو معاهدەگە کیرگەن دولتلەر اسپانیادا کورەشمەکدە بولغان کوچلەر، انقلابچی حکومت هەم ملتچیلەرگە هیچ بر یاردەمدە بولونماسلققا وعدەلەشەدرلەر. ملتچیلەر کوچینڭ آرتیب بارا یاتقانلیغی ساویت حکومتینی، حتی باشقا بعضی بر آوروپا دولتلەری دائرەسندە (بالخاصە فرانسادا) ایگ سول عنصرلارنی هیجانغا توشوردی. اسپانیا حکومتینە یمەك اشیاسی، قورال حتی سوغوش تەخنیکەسی بیلەرمەنلەری ایلە یاردەم ایتیب کیلە یاتقانلیغی آچیق بولغان ساویت حکومتی، آلمانیا، پورتەگیز هەم ایتالیانی اسپانیا ملتچیلەرینە یاردەم ایتکەنلك بیلەن عیبلەب چیقدی... بونگلە موسقوا بیطرفلق شرائطی بوزولغانلیغینی، اونگچون‌دە

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ایمدیده‌ن سوکرا اسپانیا حکومتی کوچله‌رینه یارده‌م کورسه‌توده اوزینی
سربست دیب توشوندیگینی ادعا ایتدی. ساویت مطبوعاتی ستالین طرفـ
دان اسپانیا قومموئیست فرقه‌سینا یوباریلغان، ساویت حکومتی سیمپا-
تیسینی وه‌اونك یارده‌مگه حاضرلیغینی بیلدیروچی تیلگرامنی کتیرمه کده‌در-
لوندوندا توپلانغان «بیطرفلق قومیسیونی» بو ساویت حکومتینگ آلمانیا،
پورته‌گیزیا وه ایتالیاغا قاراتیب قیلغان شکایتنی تیکشیره باشلادی. طبیعی
او دولتله‌رده ساویتله‌رنی عیبله‌ب چیقدیلار. ساویت حکومتینگ بیطرفلق
قومیته‌سنده‌ن چیکیلووینی کوتوده ممکن ایدی. فقط او چیکیلمه‌دی.
فرانسا افکار عامه‌سینك سول قاناتی تضییقی آستندا فرانسا حکومتی خط
حراکتینی اوزگه‌رتو، یعنی فرانسا اسپانیا حکومتیگه آچیق یارده‌م ایتیش
حرکتیگه کیره‌دی دیگه‌ن ساویت حکومتی امیدیده توغرو چیقمادی.
فرانسا اوزینك بیطرفلق سیاستنده توردی. طبیعی ساویت حکومتی طرفدان
اسپانیا انقلابچی حکومتی کوچله‌رینه رسماً وه آچیق یارده‌م کورسه‌تیلگه‌ن
تقدیرده ایتالیا هه‌م آلمانیادا ملتچیله‌رگه اوندان‌دا آشیریب یارده‌م بیره
باشلارلار. ایش بو درجه‌گه کیلیب چیققاندا آوروپادا عمومی سوغوش
قطعی بولوب قالادر. ساویت حکومتینگ آتشله اوینادیغی دیه‌رلك هه‌ممه
طرفدان آکلاندی. فرانسا خارجیه نظارتی ناشر افکاری «تاک»
«Le Temps» ملتله‌ر جمعیتینگ سوڭ توپلانیشی اثناسنداغی لیتوینوف
سیاسی اویونلارینی ایسله‌تیب:

«یاقیندا جه‌نه‌وره‌ده بولوب اوتکه‌ن مذاکره‌له‌ر اثناسندا، صلحنی
ساقلاب قالیش وه عموم آوروپا منفعتی اوچون بربریله سیقی باغلانغان
فرانسا وه انگلته‌ره‌نك مشترك سیاستیگه قیینلق بیله‌ن اویغونلاشاتورغان
روس ممثلله‌رینگ آلدیغی وضعیت، تشویش توغدورغان ایدی.

بوتون رسمی بیاناتلارغا رغماً موسقوا حکومتی عمومی قوممونیست
انقلابینك معنوی غدا منبعی بولوب قالماقدادر. اونگ بو کونکی بوتون
حرکتله‌ری روس-آلمان قارشیلیغی باقیمندان یوروتوله‌در وه کیتدیکچه

بوتون آوروپانی قاپلاب آلاجاق بر بحران شکلینی آلیب اوسوب باراادر.
موسقوانك بو کونکی سیاستی غربی آوروپا لیبه‌رال وه ده‌موقراتیك دولتله-
رینی، قوممونیست تشکیلاتلاری طرفدان حاضرلانغان خلق کتله‌سینی
بو ایکی مفکوره چارپیشماسندا ساویت حکومتی یاغینا اوتکه‌زیب اوتاریته‌ر
حکومتله‌رگه قارشی کوره‌شیشکه مجبور ایتمه‌ك استقامتینی توتقانده‌ك
کورونه‌در. بزنگچه بو کونگی کوز آلدندا اوینالماقدا بولغان هیجان
ایچنده‌گی آوروپانك سیاسی فاجعه‌سی بودر. (11. 10. 36 „Le Temps“) (*)

بو «فرانسا خارجیه‌سی ناشر افکاری»نگ شهادتی هیچ بر توراو
ایضاحه محتاج ایمه‌سدر. بز شو مناسبتله تام ایکی ییل بوندان اول ساویت
حکومتی ملتله‌ر جمعیتنه قبول ایتیلگه‌ن چاغدا «یاش تورکستان» بیتله‌رنده
شو حقدا یازغانلاریمزنی ایسله‌ب اوتمه‌کچی بولامز. بز او زمان («یاش
تورکستان» سان 59، ص. 15/17) «ساویت حکومتی «دنیا انقلابی

(*) „On a pu être déconcerté par l'attitude de la délégation russe dans les récents débats de Genève, attitude difficile à concilier avec la politique de coopération et d'entente que préconisent la France et l'Angleterre étroitement unies pour le maintien de la paix et le bien de la communauté européenne. Trop d'indices donnent à penser que la Russie soviétique, entraînée par la mystique révolutionnaire comme l'Allemagne hitlérienne l'est par la mystique autoritaire, envisage la division de l'Europe en deux blocs de puissances qui finiraient inévitablement par se dresser l'un contre l'autre.

En dépit de toutes les déclarations officielles, le gouvernement de Moscou demeure profondément imprégné de l'esprit révolutionnaire du communisme intégral. Ses actes sont actuellement commandés par la rivalité russo-allemande, laquelle prend un caratère de plus en plus aigu et menace de provoquer une crise générale dans laquelle l'Europe entière court le risque d'être entraînée.

La politique actuelle de Moscou semble consister à obliger les gouvernements libéraux et démocratiques d'Occident, sous la pression des masses populaires manœuvrées par les formations communistes, à prendre position, aux côtés de la Russie soviétique, contre les Etats autoritaires, dans la lutte des deux mystiques qui s'annonce.

Tel est bien le drame politique, croyons-nous, qui se déroule à cette heure sous les yeux d'une Europe troublée jusqu'à l'angoisse.

اساسندان واز کیچمه‌دی». «ایمدیگه‌چه بر گنه صلح ساقلاو مؤسسه‌سی بولوب کیلگه‌ن ملتله‌ر جمعیتی ساویت روسیانی اوز ایچینه آلماقله بر سوغوش اتفاقی تشکیلاتینا آیلانا باشلاغانلق تأثیری بیره‌در. بزچه سوغوش احتمالی هیچ بر زمان، بو ساویت روسیانی ملتله‌ر جمعیتی اعضالیغینا قبول ایتکه‌نده‌ن سوڭغو کونله‌رده‌کی کبی یاقین کورونمه‌گه‌ن ایدی» دیب یازغان ایدیك.

فرانسا خارجیه نظارتی ناشر افکاری ساویت سیاستینڭ ایچ یوزینی آڭلاغانلیغینی کورسه‌تدی. فقط فرانسا حکومتی بو بوتون آیدینلیغی ایله میدانغا چیققان وضعیتده‌ن کیره‌کلی نتیجه‌نی چیقاردیمی؟ معالاسف، بو سورغونڭ جوابی یوق...

3) اوتکه‌ن آینڭ 20نچی کونله‌رنده ایتالیا خارجیه ناظری غراف چیانو بیرلینگه کیلدی. بوکونکی آلمانیا ایله ایتالیا آراسندا مفکوره جهتنده‌ن یاقینلق بارلیغی معلوم نه‌رسه‌له‌رنڭ بریدر. فقط ایتالیا خارجیه ناظرینك سیاحتی یالغز بو مفکوره یاقینلغی آرقاسنداغنا بولمادی. بوکونکی سیاسی شرائط بالخاصه یوقاریدا ایضاحنه اوروندیغمز ساویت حکومتی سیاستی آلمانیا بیله‌ن ایتالیا آراسندا برله‌شکه‌ن نقطه‌لارنی کوبگنه آرتیردی. بز بالخاصه ساویت روسیانڭ مقدراتی باقیمندان مهم کوروگه‌ن بر نقطه‌نی کورسه‌تب اوتمه‌کچی بولامز، که اودا ایتالیا وه آلمانیا حکومتله‌رینڭ هه‌ر زمان وه هه‌ر یرده عمومی شکلده ساویتله‌رگه قارشی سیاست یوروتو اوستنده‌کی آڭلاشمالاریدر. آلمانیا وه ایتالیا حکومتله‌ری ساویت روسیانی غربی آوروپا دولتله‌ری آراسنداغی مذاکره‌له‌رگه قاتیشترماسلق، اوندان اوزاقلاشترو قرارینه کیلدیله‌ر. آوروپا غازیتالارینڭ یازدیقلارینا کوره یاپونیانڭدا آلمانیا وه ایتالیا حکومتله‌ریله بو یولدا بر فکرده ایکه‌نلیگی آڭلاشیلادی. طبیعی بو آڭلاشمانڭ تیغی فرانسا-ساویت معاهده‌سینه قاراتیلغاندر. بوکونکی بین‌الملل سیاستده‌کی بحرانك آلدیغی کیسکینلك اونڭ سوڭ آچیلیب، پیشیلو دوره‌سینه یاقلاشماقدا بولغانلیغی تأثیرینی بیره‌در.

م.

ملی آذربایجان «مساوات» خلق فرقه‌سینڭ قونفرانسی

ملی آذربایجان «مساوات» خلق فرقه‌سینڭ شو ییل آغوستوس باشندا قونفرانسی توپلانمشدر. قونفرانس فرقه لیده‌ری رسولزاده محمد محمد امین بیك طرفندان علاقه‌دارلارا گونده‌ریلمش چاقیریق اوزه‌رینه قورولمشدر.

«مساوات خلق فرقه‌سی بولته‌نی» (ایلول 1936نچی ییل، سان 1) نڭ بیلدیردیگینه کوره، شیمدیکی دوره‌ی دقت وه مهارتله استفاده ایتمه‌ك ضرورتینه قانع بولونان فرقه قونفرانسی، ایچه‌ریده‌کی فعالیت تاکتیکینی اداره ایتمه‌ك اوزره 15 ماده‌لك قرار قبول ایتمشدر.

بو ماده‌له‌رده‌ن بعضیلارینی آشاغیدا کتیرمه‌کده‌یز:

1 — «مساوات»، استقلال وه جمهوریت پوزیسیونندا اصرارله دوراراق، روس اوردوسینڭ آذربایجانی بوشالتماسینی، آذربایجانڭ ساویتله‌ر برلگینده‌ن چیقیب تام استقلالینی اعلان وه قافقاسیا ملتله‌ریله قونفه‌دراسیون بایراغی آلتندا برله‌شمه‌سینی طلب ایده‌ر.

2 — «مساوات»، ملی حاکمیت وه ملی استقلال پرینسیپنده‌ن حرکت ایده‌ره‌ك، بوتون دولت مؤسسه‌له‌رینڭ، کیره‌ك مأمور وه کیره‌کسه دیل اعتباریله تورکله‌شتریلمه‌سنده اصرار ایده‌ر.

3 — حریت وه ده‌موقراسی‌یی قوممونیست فرقه‌سینڭ کیف وه دیکتاتورلغی ایله قابل تألیف بولمایان «مساوات»، حقیقی ده‌موقراسینڭ شرطسز وه قیدسز اولاراق تطبیقینی ایسته‌ر.

4 — ملتی پارچالانماز بر بوتون اولاراق آلان «مساوات»، آذربایجانڭ آیری آیری صنعی ملیتله‌ره پارچالانماسینا امکان ویرمه‌مه‌ك ایچین ئه‌لنده‌ن گه‌له‌ن هه‌ر شیئی یاپار.

5 — «مساوات»، روس مهاجرتینڭ ملی موجودیتمز ایچین تشکیل ایتدیکی تهلکه‌یی قابارتاراق، بوتون ملتی بو مهاجرته قارشی مجادله‌یه چاغیریر.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

9 — «مساوات» ، ملی ، ادبی دیلیمزك پارچالانماقدا وه روسلاشتریلماقدا اولدیغینا ملتنگ نظر دقتینی جلب وه بونگله موسقوانگ نه کبی بر غایه تعقیب ئه‌یله‌دیگینی تشریح ایده‌ره‌ك ، بوتون تورك دنیاسینگ اورتاق مالی اولان ادبی تورکچه‌نگ یه‌گیده‌ن قبول وه تطبیقینی ایسته‌ر.

12 — «مساوات» ، آذربایجانگ ته‌ك باشینا قورتولامایاجاغینی وه یالگز قافقاسیا قونفه‌دراسیونلی بایراغی آلتندا حریت وه استقلالینا قاووشا بیله‌جه‌گی پرینسپنده‌ن حرکت ایده‌ره‌ك ، روسیا استیلاسینا قارشی بوتون ساواشلارندا قافقاسیا ملتله‌ریله برابر وه متحد اولاراق حرکت ایتمه‌ك شعارینی ترویج ایده‌ر.

13 — «مساوات» ، محکوم تورك ایلله‌ری آراسنداغی کولتور باغلیلیغینی داها زیاده تقویه‌یه چالیشاراق ، عمومی آلفابه وه ادبی دیل کبی اورتاق قیمتله‌ر اوغروندا مجادله ایده‌ر وه عینی زماندا دوشمانگ اورتاق اولدیغینی نظرا آلاراق موسقوایه قارشی ساواشدا تشریك مساعی ایدیلمه‌سینه سعی ایده‌ر.

14 — «مساوات» ، روس اسیری بوتون ملتله‌رله عینی جبهه‌ده بولندیغینی ایضاح ایده‌ره‌ك ، روسیایا قارشی واحد «پرومه‌ته» جبهه‌سینگ قورولماسینا وه ده‌رینله‌شتریلمه‌سینه ئه‌لنده‌ن گه‌له‌نی صرف ایده‌ر.

15 بوتون بو شعارلاری ایله‌ری سوره‌ن فرقه قونفرانسی ، عینی زماندا دوشمانك سینانمش فتنه‌جی وه تحریکچیلگینی نظره آلاراق ، هه‌ر تورلو پرووا‌قاسیوندان قوروتماق اوزره ، پیرسز ، وقتسز وه لزومسز چیقیشلاردان ساقینمایی ، ملی مجادله یوروته‌نله‌ره جدیتله توصیه ایده‌ر.

«یاش تورکستان» آذری توغانلاریمزك ملی برلك وه ملی استقلالینی یوره‌کده‌ن دیله‌ر...

*

قارداش وه جبهه‌داش مطبوعاتی بیتلرنده‌ن

قارداش ایدیل-اورالنك ملی استقلال فکرین تاراتوچی رفیقمز

«یاگا ملی یول» مجموعه‌سینگ اوقتوبر (103) سانندا ، عیاض اسحاقی بیکنگ «یاگی آدیملارمز» باشلیقلی مقاله‌سنده ، ایدیل-اورال مهاجرله‌رینگ کوبچیلگی یاشایتورغان یرله‌رده قورولغان جمعیتله‌ر ، محله‌له‌ر ، مکتبله‌ر وه یراق شرقداغی ملتچی توغانلاریمز طرفندان توغدورولغان ، اوستورولگه‌ن «ملی بایراق» ایله کوب آغیرلق وه یوقسوللق ایچنده تأسیس ایتلگه‌ن «ملی یول» حقندا عمومی معلومات بیریلگه‌نده‌ن سوك ، به‌رلینده ایدیل-اورال نشریاتی اوچون مطبعه قورولووی شونه‌دای تصویر ایتله‌در:

— «ملی یول» تمام حر کوینچه آلغان یولندا 8 ییل دوام ایتدی. لکن «ملی یول»نگ اوسووینه ، نشریاتینگ کیگه‌یوینه ، آنگدا اوزینك مطبعه‌سی بولماوی توسوق بولوب کیلدی. «ملی یول»نگ اوز مطبعه‌سین قورو ایگ کیره‌کلی مسئله بولوب ، کوبده‌ن آلدیمزغا کیلیب باسدی. بو حقدا بر نیچه مرتبه تشبثله‌رده بولوندوق. لکن مادی امکانلارنگ تارلغی وه بو ملی ایشده معنوی یارده‌م ایته‌رگه تییشلی قایبر افندیله‌رنگ شخصی منفعتلارین آلدا توتولاری آیاغیمز-قولیمزنی باغلاب کیلدی. ایکنچی مرتبه یراق شرق تورك-تاتار ملتچیله‌رینگ حمیتلی قول اوزاتولاری برله باشلانغان بو ملی ایشده ، باشقا ایلله‌رده یاشاوچی ایلداشلاریمزنگدا قاتناشی برله «ملی یول» خدمتچیله‌رینگ چیکسز قیسیلولارندان کیلیب چیققان آز-ماز خزینه‌سینه ، اوزینه ماشینا آلو امکانی بیردی. بزده اوز مطبعه‌مزنی قورو یولینا کیریشه بیلدیك. اوزون-اوزون رسمیتله‌رنی اوتوب ، کیچگنه خزینه‌مزگه بیك آغیر کیله‌تورغان چیقیلارنی میگ بلا برله قاپاتیب ، مطبعه‌مزنی ایشله‌و حالینه کتیردیك. ایندی «ملی یول»نی اوز مطبعه‌مزدا تیردیرمه کده‌مز... بو اوز مطبعه‌مز ، اوزمزنگ حلال مالیمز ، آغیر مهاجرت شرائطندا توغدورغان اوز ملی بارلغمزدر. مطبعه‌مزنك توغوینا سببچی بولغان ، مادی وه معنوی یارده‌مده بولونغان بوتون ملتچیله‌رگه رحمتله‌رمزنی اوقیمز. بو ملتچیله‌رنك اسمی کیله‌چه‌کده‌ده حرمت برله ذکر ایتله‌چه‌کدر.»

قارداش آذربایجانگ ملی قورتولوش حرکتی اورغانی رفیقمز «قورتولوش»ڭ 23نچی سانی 23—26نچی بیتله‌رنده‌کی «آذربایجاندا نه‌لر اولویور؟» باشلقلی مقاله‌ده آذربایجاندا جریان ایتمه‌کده اولان حادثه‌له‌رده‌ن بحث ایتله‌ره‌ك، ساویتله‌رڭ بو تورك أولکه‌سنده کولتور ساحه‌سندا یوروتدیکله‌ری سیاست حقندا شویله ده‌نیلیور: «ساویتله‌ر برلگی علم آقاده‌میسینگ آذربایجان شعبه‌سی یالگز روسلاشترماقله مشغول ده‌گیلدر. او، بو روسلاشترما ایشینی موفقیتله باشارماق ایچین آذربایجاندا اورتاق ادبی تورکچه‌یی «اختلال علیهدارلغی» وه بو دیله اولان مربوطیتی «مساواتچیلق» دییه قانون خارجنده اعلان ایتمه‌کده‌ن باشقا آذربایجان خلقینی صنعی ملیتله‌ره آییرماق کبی بر وظیفه ایله موظفدر. آذربایجانی «15 دیللی بر أولکه» حالینه گتیره‌ن بو «علم مؤسسه‌سی» شیمدی‌یه قادار ملتیمزڭ وجودندان نفوسیمزڭ 14,9% نسبتی قادار بر کتله قوپارمشدر. بو 14,9% نسبتی تشکیل ایده‌ن کتله‌یه باکو، شماخی وه قوبا قضالارندا یاشایان وه تات آدی ویریله‌ن ملتداشلاریمز دخی داخلدر. روس دیلینی «مدنیت دیلی» دییه عمومیله‌شترمه‌گه چالیشان وه بونگ ایچین علم آقاده‌میسینی روسلاشترما ماکینه‌سی حالینه گتیره‌ن وه علمی اویاتسزچا استثمار ایده‌ن موسقوا، آذربایجان تورکینی عمومی دیلده‌ن محروم ایتمه‌گه، آذربایجان خلقینگ دیل وه کولتور برلگینی پارچالاماغا، آذربایجانگ ملی وجودندان صنعی «ملتله‌ر» قوپارماق کبی أڭ باربار جنایتله‌رینه دوام ایتمه‌کده‌در...»

*

قریملی توغانلاریمز طرفندان چیقاریلماقدا اولان رفیقمز «أمل مجموعه‌سی»نگ تشرین اول (10نچی) سانندا، «قورولتای وه دین» ناملی باش مقاله‌ده، قریم خلق معارف قومیساری آله‌کساندروویچگ قریم تورکله‌ری باشلوغی مرحوم چلبی جهان وه آرقاداشلارینگ دینی فاناتیزم ایله حرکت ایتدیکله‌ری حقنداغی بولشه‌ویکچه ادعاسی تاریخی وثیقه‌لار ایله رد ایدیله‌ره‌ك قریمدا بولشه‌ویك استیلاسندان اول توپلانان

«قورولتای وه ملی فرقه هیچ بر زمان دینی دولت ایشیله قاریشدیرمش ده‌گیلدر. بالعکس دولت ایشینی لایق اولدیغی موقعه، دین ایشینی‌ده لایق اولدیغی موقعه چیقارمشدر. بونگلده‌ده مدنیت پره‌نسیپله‌رینگ وه انسانلق دوینولارینگ أڭ مکمله‌رینی موقع فعله کتیرمشدر» ده‌نیلیور.

تورکستان خبرله‌ری:

قیرغزستاندا یه‌گی معلم قادرولاری

پیشپه‌کده کونده‌لیك اولاراق چیقاتورغان «قیزیل قرغیزستان» غازیتاسینگ 24. 7. 36 تاریخلی سانندا اوقودیغمزغا کوره، قیرغزستان معارف قومیسارلیغی یانداغی 2 ییللق معلم قورسی بو ییل 50 کشیلك بر گروهنی حاضرلاب چیقارمشدر. ساویت غازیتاسی بو یه‌گی معلم قادروسینك ملیتی اعتباریله کیمله‌رده‌ن عبارت بولغانلیغی حقندا آچیق بر نه‌رسه یازمایدر.

«قازاغستان أداری بولونشنده اوزگه‌ریش»

مرکز ساویت حکومتینك 29. 7. 36 تاریخلی قراری بویونچا قازاغستان أداری بولونیشیگه توبه‌نده‌گی اوزگه‌ریش کیریتلگه‌ن:

1) قاراغاندی سنجاغی (اوبلوستی) قاراغاندی وه شمالی قازاغستان سنجاقلاریغا بولونگه‌ن. قاراغاندی سنجاغینگ مرکزی قاراغاندی شهری؛ شمالی قازاغستان سنجاغی مرکزی قیزیل جار (روسچا پیتروپاول) شهریدر. قاراغاندی سنجاغی ایچیگه جنوبی قازاغستان سنجاغینا منسوب قارساقبای رایونی کیریتیله‌در.

2) قارقارالی دائره‌سی (اوکروغی) لغو ایتیلگه‌ن.

3) آقتوبه سنجاغی (اوبلوستی) آقتوبه وه قوستانای سنجاقلاریغا بولونگه‌ن؛ آقتوبه سنجاغی مرکزی — آقتوبه شهری؛ قوستانای سنجاغی مرکزی — قوستانای شهریدر.

تورکستان ییر بایلقلاری: قازاغستانگ قارقارالی دائره‌سی (اوکروغ)نده «آدر» آتلی ییرده («پراودا» 29. 7. 36) هه‌مده آقمولانان

170 کیلومه‌ترو شرقدا «بوشی کول» آتلی جایدا («ایزوه‌ستیه» 1936 27 آوغوست) تاش کومور کانله‌ری تاپیلغان. «پراودا» غازیتاسینگ 36 .8 .13 تاریخلی سانندا بیریلگه‌ن خبرگه کوره، معلوم «ریدده‌ر» کانله‌ری اطرافندا یاگادان قورغاشین، چینقو، میس وه آلتون کانله‌ری تاپیلمشدر.

خالق دستانلاری— تورکستان قیرغیز تورکله‌رینك «ماناس» آتلی مشهور خلق دستانی قیرغیز «جیرچیلاری» ساغیمبای وه قارا آلای اوغلی آغیز-لارندان توپلانمشدر؛ بو دستان یاقیندا قیرغیز شیوه‌سی ایله روس تیلیده باسیلیب چیقاریلاجاق. دستانی روسچاغا آغدارغان ل. په‌نکوفسکی وه م. تارلوفسکی آتای روس شاعرلاریدر. «ماناس»نگ بویو کلگی 260 میگ مصرعدان عبارتدر. («پراودا» 36 .9 .27).

قازاق تورك خلق دستانلاریدان بوکونگه‌چه روسچاغا آغداریلغان وه یاقیندا باسیلماقچی بولغانلاری شونلاردر: 1) «توبلاندی باتر»؛ 2) «قیز جیبه‌ك»، 3) «قوزی کورپه‌ش وه بایان سلو» (بولارنی آغداروچی م. تارلوفسکی)؛ 4) «ایرساین» وه «ایر تارغین» (بو ایکیسینی آغداروچی ل. په‌نکوفسکی). («قازاغستانسکایا پراودا» 36 .9 .21).

بو دستانلاردان «قیز جیبه‌ك» تیاترودا «اوپه‌را» حالندا کوبده‌ن بیرلی صحنه‌گه قویولوب کیلمه‌کده‌در.

پارامسز وکیلله‌ر — آلما-آتا مضافاتیغا قاراشلی آوول وه قیشلاق شورا-لاری به‌جه‌ردیکله‌ری ایشله‌رده‌ن اهالی آلدیدا حساب بیرمه‌ك اوچون «رسمی معره‌که» اوتکوزگه‌نله‌ر ایدی. «پراودا» غازیتاسینك (1936 3نچی اوقتوبر) بیردیگی خبرگه کوره، بو دفعه «معره‌که» جوده یه‌مسز بولوب، اهالیده‌ن اوگا قاتناشغانلار آز بولغان. نتیجه‌ده 504 وکیل «پارامسزلقلاری سببلی» آوول وه قیشلاق شورالارنداغی وظیفه‌له‌رنده‌ن چیقاریلغان.

Verantwortlich für Verlag und Redaktion: Dr. Tahir Schakir, Berlin-Wilmersdorf
Druck: Sonnendruckerei G. m. b. H., Berlin-Charlottenburg 4
مسئول مدیری: دوقتور طاهر شاکر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە مايانە، قەدىمكى ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قیمتلی قول یازما اثرله‌ر — «پراودا» غازیتاسینگ 36 .10 .9 تاریخلی سانندا بیرگه‌ن خبریگه کوره، بوخارادا، موندان 500 ییل اول مشهور عالم خواجه محمد طرفندان توپلانمش 25 میگ جلدلك قول یازما اثرله‌رده‌ن مرکب بر کتبخانه تاپیلمشدر. علوم ریاضیه، علم نجوم («آسترونومی») وه ابن سینا اثرله‌ریگه جوده بای وه بعضی کتابلاری گوزه‌ل نقشلار ایله بیزه‌لگه‌ن، ایپه‌ك کاغذغا یازیلغان بو قیمتلی کتابلار توپلامی اوزبیکستان دولت کتبخانه‌سیگه بیریلگه‌ن.

قوزغالانچی ایمان اوغلی آمانگه‌لدی هیکلی

1916نچی ییلی تورکستان دالاسینك تورغای اطرافندا روسلارغا قارشی عصیان کوته‌رگه‌ن قازاق تورکله‌ری باشچیلارندان ایمان اوغلی آمانگه‌لدی اوچون قازاغستان حکومتی آلما-آتادا بر هیکل تورغوزوشغا قرار بیرگه‌ن. («پراودا» 36 .9 .17).

آمانگه‌لدی‌نی بولشه‌ویکله‌ر 1916نچی ییلغی عصیان وقتندا بولشه-ویزم یولی بیله‌ن کیتکه‌ن بر «تورکستانلی بولشه‌ویك» دیب تانیتیب کیله-دیله‌ر. طبیعی، بو بر اویدورمادر. مجموعه‌مزنگ کیله‌جه‌ك سانندا آمانگه-لدی حقندا یازیلاجاق مقاله‌ده‌ن آمانگه‌لدینك «بولشه‌ویکلیگی» آگلا-شیلاجاقدر...

*

«ملی بایراق» بر یاشینی تولدوردی

اوزاق شرقدا یاشاوچی ایدیل-اورال تورکله‌رینگ ملی اورغانی اولاراق چیقیب‌تورغان هفته‌لك «ملی بایراق» غازیتاسی شو آی برنچی یاشینی تولدوروب، ایکنچی یاشغا آیاق باسادر. رفیقمز «ملی بایراق»نك توتدیغی یول، مسلك تورکستان مهاجرله‌ریگه‌ده معلومدر. ملی توشونجه-لی هه‌ر تورکنك محبت وه رغبتینی قازانغان بو رفیقمزنی، بر یاشینی تولدیرو مناسبتی ایله یوره‌کده‌ن قوتلولارکه‌ن، مقدس غایه‌سی یولندا بویوك موفقیتله‌رگه ایریشمه‌گینی تیله‌ر وه یاقین فرصتده اوز یورت قوچا-غینا قاووشماغینی تمنی ایته‌مز.

Yach Turkestan

Novembre 1936 (Le Jeune Turkestan) No. 84

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

یولیمزغا توغرو کیلگەن بوتون یازولار اوچون مجموعەمزنگ بیتلەری آچیقدر. باسیلماغان یازولار قایتاریلماس.

آبونه شرطلەری:

ییللغی 100 فرانسز فرانقی، آلتی آیلغی 60 فرانق، اوچ آیلغی 30 فرانق.

باشقارمادان:

1 — فینلاندیانك قوتقا شهرنده یاشاوچی فتح الله افندیگه: 27. 9. 36 تاریخلی یازوگز وقتنده ایریشدی. ملی نشریاتمزغا تیل باقیمندان کورسەتکەن علاقەگزنی کوب آلقیشلایمز. حقلیسگز. علاقەدار یازوچیلار مکتوبگزنك مفهومیله تانیشدیریلدیلار. تیلەگگزگە رعایه قیلنیر.

2 — ناغویا (یاپونیا)دا معلم عمادالدین بای محمد افندیگه: 15. 9. 36 تاریخلی یازوگز بیلەن «ناغویادا سالیناجاق مسجد وە مکتب» باشلیقلی اوزون مقالەگز وە رسملەر ایریشکەن. مجموعەمزده اورون آزلغندان باسالمادیق.

3 — قوماموتو (یاپونیا)داغی ایدیل-اورال تورك-تاتار مدنی أدارەسی طرفندان آبونه بدلی اولاراق یوللانغان 15 یەن = 91½ فرانق 26. 10. 36دە آلندی.

*

توزەتیش: «یاش تورکستان»نك 83نچی سانی، 26نچی بیت، 10نچی قاتارداغی «تورکمەنستان اجرائیه قومیتەسی باشلوغی آتابای اوغلی قایغیسز»نگ توغروسی «تورکمەنستان اجرائیه قومیتەسی باشلوغی آیتاق اوغلی نادر بای»در. آتابای اوغلی قایغیسز ایسه تورکمەنستان خلق قومیسارلاری شوراسی باشلوغیدر.

مجموعەمزغا تیشلی هەر تورلو یوللانمالار اوچون آدرەس:

Moustapha Tchokai-Oghly

7, Square de la Fontaine

Nogent s. Marne (Seine)

France